O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ | Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2003-yil, 21-noyabr, • № 47 (3723)

ЯНГИ НАШР

Тадбиркор ва ишбилармонлар ҳаракати — Ўзбекистон либерал-демократик партиясининг таъсис қурултойида сиёсат майдонида янги куч — янги партия вужудга келди.

Истиқлол шарофати билан жамият тадбиркорларга юз бурди. Қанчадан-қанча пок ниятли, ғайратли ва уддабурон юртдошларимиз ҳам ўзини бойитиб, ҳам эл-юртнинг бойишига ҳисса қўшаётгани айни ҳақиқат.

Бироқ ишбилармонликни фақат ҳар қандай йўл билан бўлса-да, бойлик орттиришдан иборат, деб тушунаётганлар ҳам йўқ эмас. Жамиятнинг муайян қонун-қоидаларини назар-писанд этмаётган ёхуд ўзи бирор маҳсулот ишлаб чиқариб эмас, балки

Иштибалармон, мардлик ва жасорат соҳиби, азми қатъий, тадбиркор ва ҳушёр бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан яхшидир.

XXI ASR

TADBIRKORLAR VA ISHBILARMONLAR HARAKATI – O'ZBEKISTON LIBERAL-DEMOKRATIK PARTIYASI NASHRI

IJTIMOIY-SIYOSIY GAZETA | Нишона сони. 2003 йил 15 ноябрь

ТАДБИРКОРЛАР ВА ИШБИЛАРМОНЛАР ИЖТИМОИЙ ҚАТЛАМИ ЎЗБЕКИСТОН СИЁСИЙ МАЙДОНИДА ЎЗ ЎРНИНИ ЭГАЛЛАШИ ЛОЗИМ

ТАДБИРКОР — АЗМИ ҚАТЪИЙ МАРД КИШИ

тайёр маҳсулотни хориждан олиб келиб сотишга ўч бўлган, бирор қўли қисқа элдошининг оғзидаги ошини олишдан-да қайтмайдиган, амалдаги тартиб-қоидаларни унутиб, даромадини солиқдан яширадиган кимсалар ҳам бор. Шундай ҳолларда одамлар орасида кимни ҳақиқий тадбиркор дейиш керак, деган саволнинг келиб чиқиши табиийдир.

Хўш, кимни ҳақиқий тадбиркор деймиз? Бугунги ўзбек тадбиркорининг маънавий қиёфаси қандай бўлиши керак? Соҳибқирон Амир Темур бобомиз ўз тузукларида "Ишбилармон — мардлик ва жасорат соҳиби. Азми қатъий, тадбиркор ва ҳушёр-бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан яхшидир", дея ўгит берганидек, жамият ҳаётининг, ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг ҳозирги босқичида тадбиркорлар муҳим ва етакчи куч сифатида алоҳида нуфузга эга.

Тадбиркорларнинг жамият ҳаётидаги ўрнига бу даражада юксак аҳамият берилаётгани бежиз эмас. Чунки улар амалий фаолият одамларидирлар. Юртбошимиз таъкидлаганларидек, "Амалий ҳаёт билан боғланмаган, ҳавойи интилишлар, фақатгина чиройли, лекин қуруқ даъват ва чақириқлар билан яшайдиган сиёсий куч эса — у партия бўладими, ижтимоий ҳаракат бўладими — охироқибатда инқирозга юз тутади ва халқ назаридан қолади".

Тараққиётимизнинг ҳозирги босқичида бизда айнан халқ назаридан қолмайдиган, эл-юрт ишонадиган, истиқлол берган имкониятларимизни кенгайтирадиган ва мамлакат салоҳиятини оширишга амалда ҳисса қўша оладиган сиёсий кучга эҳтиёж катта эди. Айтиш мумкинки, Тадбиркор ва ишбилармонлар ҳаракати — Ўзбекистон либерал-демократик партиясининг ташкил этилиши билан мамлакатимизда ана шундай янги сиёсий куч майдонга келди. Янги партия ўз сафларига ҳақиқий ватанпарвар, ишбилармон кишиларни бирлаштириб, халқимиз фаровонлигини оширишга, демократик тамойилларни мустаҳкамлашга амалда ўз ҳиссаларини қўшадилар.

Мазкур ҳаракат ва Ўзбекистон либерал-демократик партияси нашри — "XXI аср" деб аталган газетанинг нишона сони ҳам дунё юзини кўрди. Газетанинг илк саҳифалари Президент Ислом Каримовнинг янги тузилаётган сиёсий партия ташаббус гуруҳи аъзолари билан учрашувдаги нутқи ва "Уйғоқлик туйғуси" сарлавҳали бош мақола билан очилади. Шунингдек, мазкур партиянинг таъсис қурултойи делегатларининг чиқишлари, Давлатназар Матрасуловнинг "Деҳқони бой юрт файзли бўлади", Қ.Назаровнинг "Тарихга назар: либерализм асослари" ва М.Қирғизбоевнинг "Либераллар кимлар?" каби салмоқли ва теран мақолалари ҳам янги нашр саҳифаларидан ўрин олган. "Халқаро ҳаёт" рукни остида сайёрамизнинг энг қайноқ нуқталаридаги сиёсий ҳаётга доир хабарлар ёритилган.

КИТОБ ЎҚИМАГАН ЗИЁЛИ ЭМАС

дейди биз билан суҳбатда Тошкент давлат Маданият институти ректори Азиз ТЎРАЕВ

МУТОЛАА — МАЪНАВИЙ ЭҲТИЁЖ
ТАЪЛИМ СИФАТИ — БОШ ТАМОЙИЛ
ЭЪТИҚОДСИЗ ЯШАБ БЎЛМАЙДИ

— Азиз ака, Сиз раҳбарлик қилаётган Тошкент давлат Маданият институти фаолият кўрсатиб келаётганига қарийб ўттиз йил бўлди. Айтинг-чи, институт ташкил этилишидан кўзланган асл мақсад қандай бўлган? Унинг ёндош соҳадаги олий ўқув юртларидан фарқи нимада? Ҳозирги кунда институтнинг мамлакат кадрлар тайёрлаш тизимида тутган ўрни қандай?

— Институт ташкил этилишидан кўзланган мақсад — барча турдаги маданият муассасаларини кадрлар билан таъминлаш бўлган. Бошқа олий ўқув юртлари, масалан, Санъат институти ва консерваториядан институтнинг фарқи шундаки, уларда профессионал санъаткорлар тайёрланади. Маданият институтини битирганлар эса узоқ қишлоқ ва шаҳарлардаги кўпминг сонли маданият масканларида меҳнат қилишади. Мамлакатимизнинг истаган ҳудудига боринг: у ерда албатта Маданият институтини битирган кимнидир учратасиз. Чунки биз маданият масканларида ташкилий ишларни олиб борадиган, жойларда халқ ижодиёти юксалиши учун хизмат қиладиган мутахассисларни тайёрлаймиз.

Биз — санъатни севадиган, маданияти юксак даражада ривожланган миллат вакилларимиз. Юртимиздаги ҳар бир вилоятнинг ўзига хос санъати бор ва бу ҳол дунёнинг тараққий этган мамлакатларида ҳам қадрланади. Халқнинг ичида юрган, бошқа жабҳаларда хизмат қилиб юрган истеъдодларни ким уюштириши керак? Ким уларга раҳбарлик қилади? Ўттиз йилдирки, Маданият институтини битирган мутахассислар бу вазифани сидқидилдан бажариб келадилар. Фолклор-этнографик ансамблларнинг, санъатнинг бошқа турларидаги истеъдодларнинг юзага чиқишини худди шу мутахассислар таъминлаб келаётгани сир эмас. Шунинг ўзиёқ институтнинг кадрлар тайёрлаш тизимида тутган ўрнини кўрсатиб турибди, деб ўйлайман.

Айни чоғда, институтимизни битирган жуда кўп истеъдодлар профессионал санъаткорлар сифатида миллий санъатимиз ривожига муносиб улуш қўшиб келмоқдалар. Улар орасида Фаррух Зокиров, Ортиқ Отажонов, Насиба Абдуллаева, Маҳмуджон Азимов, Маъмуржон Тўхтасинов, Каримбой Раҳмонов ва бошқа кўплаб санъаткорларнинг борлигидан фахрланамиз.

Бугина эмас. Фақат биздагина кутубхона мутахассислари тайёрланади. Республикамизда ўн беш мингга яқин кутубхоналар мавжуд. Шу боис бундай мутахассисларга талаб жуда кучли.

Бугунги кунда институтимизда бир ярим мингдан кўпроқ талаба таълим олади. Шулардан қарийб етти юзтаси кундузги, саккиз юздан зиёди сиртқи бўлим талабаларидир. Институтда беш факултет мавжуд. Улар — "Халқ бадиий ижодиёти", "Ижтимоий-маданий фаолият", "Кутубхона-ахборот фаолиятини бошқарув", "Касбий педагогик тайёргарлик" ва сиртқи "Маданиятшунослик" факультетларидир. Уларда талабаларга ўн уч мутахассислик бўйича таълим берилади.

Институтимиз ижтимоий-маданий фаолият йўналиши бўйича республикада таянч олий ўқув юрти ҳисобланади. Наманган ва Фарғона университетларида шундай мутахассислар тайёрланади. Уларда институтимизда тайёрланган дастур ва режа асосида дарс ўтилади.

Бундан ташқари, магистратура бўлимимиз мавжуд. Шу пайтгача институтнинг йигирмага яқин талабаси магистр даражасини олди. Ҳозир эса қирққа яқин магистрант таълим олмоқда. Бу йил бир магистрантимиз — Наира Шоҳназарова Президент стипендиати бўлди.

Ҳар йили институт ходимларидан бир нечтаси ҳукуматимизнинг юксак мукофотларига сазовор бўлмоқдалар. Бу йил институтимиз доценти Алижон Эркаев "Ўзбекистон халқ ҳофизи" унвонига лойиқ кўрилганини институтда олиб борилаётган ишларнинг эътирофи, деб биламиз. Бу бизга улкан масъулият ҳиссини ҳам юклайди.

Давоми иккинчи бетда.

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

Атоқли адиб Ҳаким Назирнинг "Оқибат" деб номланган ҳикоялар тўплами "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясида чоп этилди. Чет элларда ҳам болалар ёзувчиси сифатида танилган муаллифнинг бу кейинги маж-

муасида кичкинтойлар ҳаётига бағишланган ўн олтита ҳикоя жамланган. Уларда дўстлик, ҳалоллик, меҳр-муҳаббат, одоб, меҳнатсеварлик ва эл-юртга садоқат туйғулари улуғланади. Бу асарлар шунчалик самимий баён этиладики, улар бадиий тўқима асосида битилганми ёки муайян ҳаётий воқеликка қурилганми — ажратиш қийин. Адибнинг "Таҳликали кунлар" ҳикояси "Ёшликда кўрганларим" туркумига мансуб бўлса, "Энг яхши дўстимиз" ҳикояси эса болаларни китоб билан дўстлашишга чорлайди. Тўпламдаги "Оқибат", "Гулойим", "Меҳригиё", "Иншо", "Уч исмли бола" ҳикоялари руҳига самимийлик, ростгўйлик, мурувват, садоқат каби инсонга маънавий зийнат бағишлайдиган олижаноб фазилатлар сингдириб юборилган.

Тўпламга Эркин Маликов муҳаррирлик қилган. Расмлар рассом Баҳром Бобожонов қилқаламига мансуб. Китобнинг адади — 5000 нусха.

ИНСТИТУТ МУЗЕЙЛАРИ

"Тошкент давлат Маданият институти" музейи 2001 йили ташкил этилган бўлиб, у илм даргоҳининг қарийб ўттиз йиллик илмий, ижодий ҳаётини ўзида акс эттиради. Музейда институтдаги факултет ва кафедраларнинг иш кўламини кенгроқ ёритиш мақсадида алоҳида-алоҳида деворий кўргазмалар ташкил этилган. Шунингдек, қизиқувчан талабалар ҳамда институт меҳмонлари бу даргоҳнинг илмий кенгаши фаолияти ҳақида ҳам ана шу музейдан тўлиқ маълумот олишлари мумкин.

Музейда барча тасвирий (фото) ҳамда ёзма маълумотлар экспозицияси ниҳоясида бундан бир қанча йиллар муқаддам институтни битириб кеттан ва эндиликда эл юртга танилган собиқ талабаларнинг фото суратларига кўзингиз тушади.

"Абдулла Қодирий" музейи. Институтнинг буюк адиб, ўзбек романчилигининг асосчиси Абдулла Қодирий номига қўйилиши «Абдулла Қодирий» музейининг ташкил топишига замин яратди. Музейга кирар экансиз, даставвал хона тўридаги Абдулла Қодирий ҳайкалига кўзингиз тушади. Бу ерда адибнинг бутун умри давомида бошидан кечирган оғир қисмат ҳақида ғоят муҳим маълумотлар сақланаётганлигига гувоҳ бўласиз. Музейда нафақат севимли адибимиз томонидан яратилган асарлардан намуналар ва унинг тилидан айтилган ҳикматли сўзлар, балки унинг асарлари ҳақида бошқа ёзувчи ва олимларнинг китоблари, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Иззат Султон каби атоқли ижодкорларнинг сўнмас хотиралари билан ҳам танишиш мумкин. Шунингдек, адибнинг оила аъзоларига дахлдор фотосуратлар музейнинг тарихий аҳамиятини янада оширган.

Нилуфар МАНСУРОВА,
Ижтимоий маданий фаолият факултети талабаси

КУЮНЧАК ГАЗЕТХОН ЁЗАДИ

ДОЛЗАРБ МУАММО

Кутубхоначилик ишини ташкил қилиш ва бошқариш соҳасида бундан йигирма йилча аввал ишлаб чиқилган эски меъёрлардан фойдаланиш давом этмоқда. Чунки шу чоққача янги меъёрлар ишлаб чиқилмаган. Ҳолбуки, ўтган 20 йил ичида кутубхоначиликда ва умуман жамиятда жуда катта ўзгаришлар юз берди.

Ҳисобга олиб борищда ва китобга ишлов беришда ўндан ортиқ катта-кичик жараёнлар бажарилади. Ҳозирги кунда умумий жамлама ҳисоб-китоби ҳам эски ҳолича қолган. Фақатгина ўзбекча ва русча ёзувлар берилган ҳолатида ишлатилмоқда. Айниқса, олий ва ўрта махсус ўқув юртлари, мактаб кутубхоналари учун алоҳида ўзига хос ҳисобга олиш китоблари бўлиши керак.

Инвентар дафтари ҳар бир ҳужжатни ҳисобга олишга мўлжалланган бўлиб, эски меъёр бўйича битта оддий ҳужжатни инвентарга олиш учун 2 м. 10 секунд, мураккаб китоб бўлса 6 м. вақт берилган. Хўш, бу жараёнлар автоматлаштирилган тарзда бажарилганда қанча вақт ажратилади, қандай меъёрлаштирилади? Келажакда бу масалани ечиш ҳам муҳим вазифалардан бири.

Кутубхоначи бажараётган ишига қараб моддий манфаатдор бўлиши керак. Айниқса, бозор иқтисодига ўтиш ва унинг қоидалари асосида ишни ташкил қилиш кутубхоначилик соҳасидаги йўриқномаларни, меъёрларни ва бошқа ҳужжатларни янгидан ишлаб чиқишни талаб этмоқда.

Шунингдек, ҳужжатларни библиографик тасвирлаш ва каталоглаштириш соҳасида ягона ечимга келиш лозим. Ҳозирча Ўзбекистон кутубхоналари 1984 йилда нашрдан чиқан "Ҳужжатларни библиографик тасвирлаш" қоидаларидан фойдаланмоқдалар. Каталоглаштириш қоидаларини ишлаб чиқиш ва уни халқаро стандартга мослаш мураккаб вазифа бўлиб, унинг ишлаб чиқилиши кутубхоналарни автоматлаштиришнинг асоси бўлиб ҳисобланади. Шарқ мамлакатларида нашр қилинаётган ҳужжатларнинг муаллифларини ёзишда анча қийинчиликларга дуч келинади. Кўпинча уларнинг фамилияси ва исмини ажратиш қийин кечади, аксарият муаллифнинг исми олдин, фамилияси кейин ёзилади. Масалан, Аваз Ўтар, Эркин Воҳидов, Абу Али Ибн Сино, Ким Пен Хва ва ҳоказо. Бу ўринда ягона қоида бўлиши керак. Баъзан аниқлаштиришлар киритиш зарур бўлади. Масалан, ал–Хоразмий (математик), Хоразмий (шоир), Самарқандий (олим), Дюма А. (ота) Дюма А. (ўғил) ва ҳоказо. Бундай ном билан ижод қилган алломалар кўп бўлиб, уларнинг кимлиги, қайси соҳада ижод қилганлигини аниқлаш кераккки, бу тасвирда ўзига хосликни талаб қилади.

Маданият институти ўқитувчилари кутубхоналарни автоматлаштириш концепцияси лойиҳасини ишлаб чиқиб, унда автоматлашган кутубхонанинг фаолият юритишини белгилаб бермоқдалар. Кутубхоналарни автоматлаштириш учун ҳуқуқий ва ишлаб чиқариш меъёрлари тузилиши, тасвир қоидалари халқаро меъёрга мос келиши лозим. Бусиз биз ахборот бера олмаймиз ва улардан ахборот олишимиз қийинлашади.

Демак, ватанимизнинг ижтимоий-иқтисодий, маънавий-маданий тараққиётини янада юксалтириш учун кутубхоналар фаолиятини яхшилашимиз, уларни муҳим ва зарур ҳуқуқий ҳужжатлар билан таъминлашимиз давр талабидир.

Эргаш ЙЎЛДОШЕВ,
Маданият институти кафедра мудири

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Лариса Москалёва билан суҳбат

— Сиз, билишимча, жуда кўп илм даргоҳларида сабоқ олгансиз. Қандай улгургансиз?

Лариса МОСКАЛЁВА:

ФАЗОГИР БЎЛМОҚЧИ ЭДИМ... ҚЎШИҚЧИ БЎЛДИМ

— Болалигимдан параллел равишда иккита мактабда (ўрта ва мусиқа) ўқиганман ва бир неча тўгараклар ҳамда спорт шўъбаларида қатнашганман. Ўрта мактабни тугатиб, Ҳамза номидаги мусиқа билим юртининг вокал бўлимига ҳужжат топширдим ва бўйим пастлиги (менга имтиҳон комиссияси раиси шундай деганди) туфайли киролмаганман. Бироқ Боровский номидаги медицина билим юртига ва Жаҳон тиллари университетига киришга муваффақ бўлганман. Лекин эстрададаги фаолиятим жиддий тус олиб, ўқишларни тугатолмай қолганман. Барибир ўқишга иштиёқим кучлилик қилиб, тикувчилик билим юртини ва Жиззахдаги Ботир Зокиров номидаги мусиқа мактабини тугатдим. Бу йил Маданият институтининг режиссёрлик факултетини тамомлаб, шу институтнинг маданиятшунослик факултети магистратурасига кирдим. Ҳозир тажрибали устозлар раҳбарлигида диссертация устида ишлаяпман. Астойдил ҳаракат қилиб, ҳаммасига улгуряпман.

Менимча, бугунги тезкор тараққиёт даврида инсон учун билим сув билан ҳаводек зарур. Бугун билимсиз ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Ахир, ҳадиси шарифда «Бешикдан қабргача илм ўрган», дейилган-ку.

Давоми олтинчи бетда.

ҲУРМАТЛИ МУШТАРИЙЛАР!

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати»га 2004 йил учун обуна давом этмоқда.

Обуначилар учун нашр кўрсаткичи — 222.

Обунани мамлакатимизнинг барча шаҳар, туман ва қишлоқларидаги алоқа бўлимлари ҳамда матбуот тарқатиш тармоқларида расмийлаштиришингиз мумкин.

Севимли газетангизга обуна бўлишга шошилинг!

27 ноябр, пайшанба куни соат 14[30]да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида «Онажоним шеърият» адабий тўгарагининг навбатдаги машғулоти ўтказилади. Унда ёш ижодкорлар таниқли ёзувчи Эркин Аъзам ва "Тафаккур" журнали таҳририяти билан учрашади.

Барча қизиққанлар таклиф этилади.

БИЛДИРИШ

5 декабр, жума куни соат 11[00]да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Давлат спорт қўмитаси билан ҳамкорликда ёзувчи-адиблар, ёш ижодкорларнинг ўзбек спортчилари — жаҳон чемпионлари билан учрашуви бўлади.

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

ЭЪЛОН

"Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси 2004 йилнинг 7-10 феврал кунлари Тошкент шаҳрида "Наврўз" умумхалқ байрамига бағишлаб

"АЗИЗ ОНА ЮРТИМ НАВОЛАРИ"

миллий эстрада қўшиқларининг анъанавий Республика фестивалини ўтказади.

Фестивалнинг асосий мақсади "Наврўз" умумхалқ байрамига бағишланган янги эстрада қўшиқлари яратиш, ёш хонанда ва созандаларнинг ижодий изланишларини қўллаб-қувватлаш, ёшларни Ватанга муҳаббат ва баркамоллик руҳида тарбиялашга хизмат этувчи ашулаларни оммалаштириш.

Фестивал шартлари:

I

— фестивалда мамлакатимизнинг барча профессионал эстрада жамоалари;
— ёш ва устоз хонандалар;
— олий ва ўрта-махсус санъат ўқув юртларининг талабалари;
— эстрада соҳасида ижод қилаётган бастакор ва шоирлар иштирок этишлари мумкин.

II

— "Наврўз" ва баҳор нашидасини тараннум этиш;
— меҳр-мурувват ва эзгуликни улуғлаш;
— гўзаллик ва ёшликни мадҳ этиш;
— бирдамлик, тотувлик ва умуминсоний қадриятларни куйлаш;
— тинчлик, файзу барокат ҳамда она табиатни асраш ва юрт ободончилигининг бадиий талқини;
— миллий урф-одатларимизни тиклашга доир мавзуларга устувор даражада аҳамият берилади.

Давоми бешинчи бетда.

КИТОБ ЎҚИМАГАН ЗИЁЛИ ЭМАС

Давоми. Боши биринчи бетда.

— Бир ҳақиқат бор: фанни ривожлантирмай туриб таълимни юксак даражага кўтариб бўлмайди. Институтда ихтисослик фанлари бўйича олиб борилаётган илмий тадқиқот ишлари даражаси қандай? Илмий изланишлар натижалари ўқув жараёнига нечоғлик татбиқ этиляпти?

— Институтда 15 фан доктори, профессорлар ва 55 фан номзоди, доцентлар фаолият кўрсатиб келмоқда. Бошқача айтганда, профессор-ўқитувчиларимизнинг эллик фоизга яқини илмий даража ва унвонга эга. Албатта, бу кўп эмас. Лекин буни паст кўрсаткич, деб ҳам бўлмайди. Профессор-ўқитувчиларимиз мунтазам равишда илмий фаолият билан шуғулланиб келадилар. Уларнинг бевосита таълим бераётган соҳалари бўйича бажараётган илмий ишлари монографиялар, рисолалар, илмий мақолалар тарзида чоп этилиб келмоқда. Дарслик ва ўқув қўлланмалари нашр этилмоқда. Табиийки, улар ўз изланишлари жараёнида аниқлаган илмий янгиликларни аудиторияларга олиб киряптилар. Бу эса ўқув жараёнига ижобий таъсир кўрсатмоқда.

Айниқса, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор С.Мирвалиев, профессорлар Ш.Акрамов, А.Маврулов, М.Бекмуродов, М.Ёқубова, Э.Йўлдошев, доцентлар Ш.Шамсиев, С.Йўлдошева, Э.Худойбердиев ва бошқалар турли йўналишлар бўйича жиддий илмий тадқиқотлар олиб боряптилар.

Биргина ушбу ўқув йили олдидан институтимиз олимларининг 11 номдаги монография ва ўқув қўлланмалари нашр этилди. "Янги ўзбек алифбоси ва имло қоидалари", "Адабиётшуносликка кириш", "Халқ урф-одатлари ва анъаналари", "Жонли сўз санъати асослари", "Musiqa folklor ijrochiligi", "Фольклор қўшиқлари", "Наврўзи ажам" каби китоблар шулар жумласидандир. Бевосита ўзбек кутубхоначилигига оид "Ўзбекистон Республикасининг кутубхона-библиографик классификацияси", "Кутубхона фондларини ташкил этиш", "Кутубхонада болалар ўқишларига раҳбарлик қилиш" каби ўқув қўлланмалари нашр қилинган.

Ўқитувчиларимиз бир қанча илмий грантлар устида иш олиб бормоқдалар. Жумладан, Республика Фан ва технологиялар марказининг гранти асосида "Миллий истиқлол ғоясини аҳоли онгига сингдиришда маданий-маърифий муассасаларнинг роли" мавзуида профессор М.Бекмуродов раҳбарлигида тадқиқот олиб борилмоқда. Информатика кафедрамиз СОРОС фондининг "Замонавий технологиялар ва ахборот тизимларини ўқув жараёнига жорий қилиш" мавзуидаги гранти ғолиб бўлди.

Бундан ташқари, халқаро ТЕМПУС грантини ютганмиз. Бу дегани, институт олимлари ва талабалари интернет тизимидан бепул фойдаланадилар.

Мамнуният билан айтишим керак: республикамизда тўрт соҳа бўйича биринчи фан докторлари ва профессорларини бизнинг институтимизда етишиб чиқдилар. Булар — китобат тарихи бўйича Э.Охунжонов, маданиятшунослик бўйича А.Маврулов, У.Қорабоев, социология бўйича М.Бекмуродов, сиёсатшунослик бўйича Ш.Акромовлардир.

— Бугун янги педагогик технология деган атама кенг қўлланиляпти. Институтда ўқув жараёнига янги педагогик технологияларни татбиқ этиш борасида қандай ишлар амалга оширилмоқда?

— Бусиз таълимни ривожлантириб бўлмайди. Институтимиз профессор-ўқитувчилари биринчилардан бўлиб ўқув жараёнига интерфаол услубни жорий этдилар. Бу услубга кўра, дарс монолог эмас, диалог тарзида олиб борилади. Шу пайтгача ўқитувчи маъруза ўқир, талаба эса жимгина тингларди. Бу услубга кўра бундай бўлмайди. Талаба дарс жараёнининг фаол иштирокчисига айланади. Дарс қизғин мулоқот, фикр алмашув руҳида ўтади. Натижа ҳам шунга яраша юқори бўлади.

Дарс жараёнига ўқитишнинг яна бир қанча янги услублари жорий этиляпти. Рухсатингиз билан улардан айримларига қисқача изоҳ берсам:

Ички тармоқ тизими услуби. Унга кўра, институтдаги барча компьютерлар бир тармоққа уланди. Бу услуб масофали ўқитишни йўлга қўйишда, айниқса, қўл келади.

Регулятив услуб. Бунда таълим жараёни мақсадли бошқарилади. Таълим стандартлари ўргатилиши баробарида масаланинг маънавий жиҳати ҳам назоратга олинади. Бу услубга кўра ҳар жума куни ўқитувчилар учун янги педагогик технологиялар бўйича дарс ўтиляпти. Бу дарслар талабига кўра ўқитувчи ўзбек ва жаҳон адабиётининг нодир намуналарини ўқиб боради. Табиийки, умрим мутолаа қилган ўқитувчи ўз хулосаларини дарс жараёнига олиб киради, бу дарс сифатини оширади. Ўқув йили охирида эса ўқитувчининг билими баҳоланади. Мақсад — ўқитувчилар савияси мунтазам ошиб боришини таъминлаш.

Бундан ташқари, институтда анъанавий таълим услубларини замонга мос тарзда ривожлантириш йўлга қўйилган. Айниқса, устоз-шогирдлик масаласига алоҳида эътибор қаратяпмиз. Ҳар бир ўқитувчига уч-тўрттадан талабани бўлиб берганмиз. Бу жуда яхши самара беряпти: биринчидан, ўқитувчи-талаба муносабати тобора яхшиланиб боряпти. Иккинчидан, деярли барча гуруҳларда талабаларнинг дарсга тўлиқ қатнашишлари таъминланяпти.

— Азиз ака, замон шиддат билан ривожланяпти. Табиийки, таълим тизими ҳам мана шу тараққиётга мослаша бориши керак. Бунинг учун эса замон талаб қилаётган янги йўналишларни очиш зарурати сезилади...

— Нима демоқчилигингизни тушундим. Бу масала бизнинг доимий эътиборимизда. Шунинг учун ҳам аввалги "Кутубхонашунослик" факультетини "Кутубхона-ахборот фаолиятини бошқарув" факультетига айлантирдик. Бинобарин, бугун замонавий ахборот технологияларини эгаллаймасдан туриб, кутубхоналар фаолиятини давр талаблари даражасига кўтариш мумкин эмас. Бу факультетда худди шундай юқори малакали мутахассислар тайёрлашни кўзда тутяпмиз.

Бугина эмас. Бугун музейлар фаолияти ҳам, сиз айтмоқчи, замон талаблари даражасига кўтарилиши керак. Бунинг учун айнан шу соҳани пухта эгаллаган мутахассислар зарур. Биз музейлар учун ҳам мутахассислар тайёрлайдиган йўналиш очиш ҳаракатидамиз.

Маълумингизки, ҳозир маҳаллаларда педагог-тарбиячи деган штат бор. Лекин биронта ҳам олий ўқув юртида айни маҳалла учун шундай мутахассис тайёрлаш кўзда тутилган эмас. Ваҳоланки, мамлакатимизда тўққиз минг икки юз маҳалла мавжуд, уларни мутахассислар билан таъминлаш керак. Биз бакалавриатда алоҳида шундай йўналиш очиш ташаббуси билан чиқяпмиз.

— Халқимизда "Якка отнинг чанги чиқмас..." деган ибратли нақл бор. Таълим муассасаси ҳам алоҳида ўз қобиғида ривожлана олмайди. Дунёнинг қайси мамлакатларидаги олий ўқув юртлари билан алоқаларингиз бор? Бу борадаги истиқбол режаларингиз қандай?

— Якка от эмасмиз. Институтимиз АҚШ, Германия, Франция, Исроил, Жанубий Корея каби мамлакатлар таълим муассасалари билан яқиндан ҳамкорлик қилиб келмоқда. Саккиз профессор-ўқитувчимиз мазкур мамлакатларда малака ошириб келдилар.

Биз фақат ўз ўқитувчиларимизни юбориш билангина чекланмаяпмиз. Январдан "Кутубхона-ахборот фаолиятини бошқарув" факультетига Германиянинг Штутгарт университетидан бир профессор келиб, бир йил дарс бермоқчи.

Ўзбекистондаги Халқаро Гёте институти билан ҳамкорлигимиз бор. Марказий Осиёни ўрганиш француз институти билан ўзаро алоқа ўрнатганмиз. Бу ҳамкорликлар ўз самарасини бермоқда. Институтимиз ва француз олимлари ҳамкорлигида социологик тадқиқотлар натижалари асосида "Франция — ўзбекистонликлар нигоҳида" номли китоб тайёрланяпти, 2004 йили чоп этилиши мўлжалланган.

Жанубий Кореядаги машҳур Сун-Мун университети билан талабалар алмашиш режалаштирилган. Жанубий Кореяда Осиё университетлари федерацияси бор. Шу пайтгача унга фақат Тошкент Давлат Шарқшунослик институти аъзо эди. Бизнинг институтимиз ҳам федерацияга аъзо бўлди. Ҳозир Ўзбекистонда мазкур федерацияга аъзо таълим муассасалари сони олтита. Булар: Тошкент Давлат Шарқшунослик институти, Иқтисодиёт университети, Тўқимачилик ва енгил саноат институти, Термиз Давлат университети, Самарқанд архитектура ва қурилиш институти ҳамда бизнинг институтимиз.

Фольклор-этнографик ансамблимиз бор. Унинг фаолиятига хорижда қизиқиш катта. Ансамблнинг чет элларга чиқишини режалаштиряпмиз. Хуллас, бу борада ҳам ниятларимиз кўп.

— Домла, шу юртнинг бир фарзанди сифатида бир нарсани кўп ўйлайман: давлат рамзларига муносабат масаласи. Тўғри, бизда уларни муқаддас биладиганлар кўп. Лекин буни ҳаётий эҳтиёж даражасида ҳис қилиш етарли даражада эмасдек... Сиз қандай ўйлайсиз, давлат рамзларига бўлган ҳурмат ўқув муассасаларида тарбияланиши керак эмасми?

— Жудаям тўғри. Бизнинг институтимизда бу масалага алоҳида эътибор қаратилади. Масалан, ҳар куни мунтазам равишда эрталаб соат тўққизда институт радиоузелида гимн янграйди. Шундан кейингина дарс бошланади. Гимн айтилиб бўлгач, кечикканлар дарсга қўйилмайди.

Гимн — мустақиллик рамзи, эл-юрт озодлиги йўлида шаҳид кетганларга алқов, бағишлов. Шунинг учун у тик туриб қўлни кўкракка қўйиб тингланади. Шу боис уни ҳурмат қилиш, қалбдан куйлаш керак. Ҳар ҳолда, биз талабаларга гимнни шундай тушунтирамиз.

Бошқа рамзларга муносабат ҳам шу даражага кўтарилиши лозим. Албатта, бунда таълим муассасаларининг ўрни алоҳида.

— Азиз ака, ўқигандирсиз, газетамизда китобхонлик билан боғлиқ чиқишлар кўп бўлган. Сизнинг китобхонлик маданияти масаласига муносабатингиз қандай?

— Ўз адабиётини билмаган, бадиий асарларни мутолаа қилмаган одамни зиёли деб бўлмайди. Мен имкон топилди дегунча, китоб мутолааси билан шуғулланаман. Абдулла Қодирий асарларини, Чингиз Айтматовнинг етти томлигини қайта-қайта ўқиб чиққанман. "Шарқ зиёкори" дўконидан Ҳусайн Бойқаронинг "Шоҳ ва шоир" рукнида чиққан шеърлар тўпламини сотиб олдим. Баъзи санъаткорлар қўшиқ учун шеър қидириб юрадилар. Мана шеър: ўзи куйланиб кетади.

Яқинда "Бобурнома"ни қайта ўқиб чиқдим. Бундай асарлар одамнинг ёшига, ҳаётий тажрибасига қараб ҳам таъсир этар экан. Мен жуда қаттиқ таъсирландим. Чиқарган хулосам: азиз умрни дуч келган китобни ўқишга сарфламаслик керак экан. Классикларимиз асарлари мутолаасини эҳтиёжга айлантиришимиз зарур.

Институтимиз анъанасига кўра, ҳар йили Навоий ва Қодирий кунлари ўтказилади. Биласиз, бизнинг институтимиз Абдулла Қодирий номида. Ҳамма Қодирий асарларини билиши керак. Янаги йили улуғ адибнинг юбилейини нишонлаймиз.

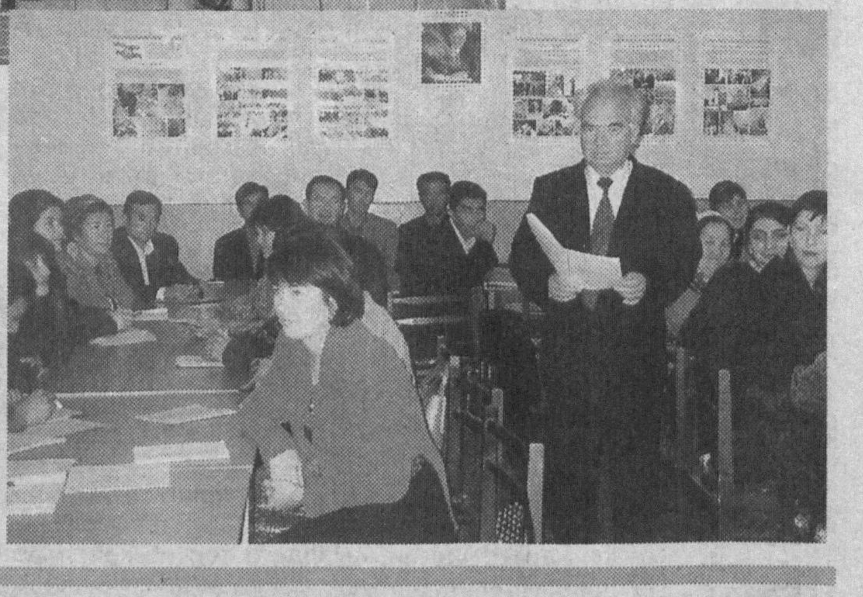

Бундан ташқари, ҳар йили мунтазам равишда Ўлмас Умарбеков хотира кунини ўтказиш анъанага айланган. Нима учун бошқа ёзувчи эмас, айнан Ўлмас Умарбеков, деган савол туғилиши мумкин. Бунинг сабаблари бор. Чунки у Маданият ишлари вазири бўлган ва институтимизга катта хизматлари сингган. Ҳар йили хотира кунида ёзувчининг оила аъзолари ҳам келишади. Китобхонлик, давра суҳбати бўлади.

ИЗОҲ: Домла камтарлик қилиб айтмаган бўлсалар-да, институт ўқитувчиларидан эшитдик: профессор Азиз Тўраев ўз шахсий кутубхоналаридаги мингга яқин китобни институтга топширибдилар. Бошқа профессор-ўқитувчиларга ҳам маъқул келиб, улар ҳам бу хайрли анъанани давом эттираётган эканлар. Натижада институтда алоҳида фонд ташкил этилибди. Ўрнак олса арзийдиган анъана. Шундай эмасми?

— Домла, одатда мухбирлар раҳбар ходимлар билан суҳбатлашганларида, фақат иш ҳақида сўралади. Унинг ҳам бошқалар каби оддий одам эканлиги, фарзандларининг отаси, невараларининг бобоси эканлиги кўп-да эсланавермайди. Келинг, шу анъанани бузайлик. Оилангиз ҳақида гапириб берсангиз.

— Икки фарзанд: бир ўғил, бир қизим бор. Невараларим учта — Ҳасан-Ҳусан ва учинчиси қиз. Барчалари талаба. Бўш вақтимда улар билан суҳбатлашишни ёқтираман. Уларга ўз ҳаётий тажрибамдан гапириб бераман. Улардан, умуман, ҳаётимдан мамнунман.

— Масъулиятли раҳбарлик фаолиятингизда ва оилавий ҳаётингизда янада улкан ютуқлар тилаймиз.

Нурбой ЖАББОРОВ
суҳбатлашди.

ЎЗИМИЗ ЯРАТУВЧИ БЎЛАЙЛИК

ЁХУД ШАХС, ЖАМИЯТ ВА МАЪНАВИЯТ

ШАХСИЙ МУЛОҲАЗАЛАР

Одамларда ўзаро, уюшган ҳолда биргаликда яшаш ва фаолият олиб бориш кўникмаси мавжуд. Тасаввуримиздаги бундай уюшмани биз маҳалла, қишлоқ, қўрғон, деб атаймиз. Жамият ана шу бирликда яшаётган, меҳнат қилаётган барча одамларнинг, уларнинг дини, миллати, дунёқараши, касб-кори, жинсидан қатъи назар уюштирувчи муҳитдир.

Айни пайтда бизнинг барчамиз ўз оиламизга эгамиз. Ҳозир дунёда қанча оила бўлса, уларнинг барчасида ўзига хос ҳаёт тарзи, урф-одати мавжуд. Айни чоғда ҳар бир оила аъзосида ўзига юкланган масъулият юки ҳам бор. Эрнинг масъулият юки хотинникига ўхшамагани каби, ўғилнинг масъулияти ҳам қизникига ўхшамайди. Бу исбот талаб қилмайдиган ҳақиқат.

Аммо, уларнинг барчасини бирлаштириб, ягона ҳаракат тарзига солган мақсад бор. Бу мақсад — оиланинг равнақи, бус-бутунлиги, роҳат-фароғатда яшаш ҳисси, шу муқаддас қўрғоннинг нуфузини оширишдан иборат. Бироқ бундай оиланинг бирор-бир аъзоси ушбу мақсадни амалга оширишдан четлашса, унга хиёнат қилса, табиийки, бу даргоҳнинг бутунлигига дарз кетади, унинг нуфузи тушади. Шунинг учун ҳам оила шаъни — умумий мақсад сари интилиш доимо муқаддас саналган.

Жамият-чи? Жамиятда бу жараённинг муқаддаслик даражаси янада юксак. Зеро, оила шарафи фақат менинг, сизнинг оилангиз мавқеи билан белгиланса, жамиятнинг нуфузи менинг миллатим, қариндош-уруғим, юртдошим, авлод-аждодим, боболарим руҳи билан боғлиқдир.

Ана шундай улуғ жамиятни асраш — барчамизнинг бурчимиз. Туркий халқларда бу бурч доимо муқаддас саналган. Жумладан, улуғ турк хоқонларидан бўлмиш Мете сулҳни бузмаслик мақсадида душманнинг оғир шартларига кўнган ҳолда, бир бўлак чўл учун жангга фармон беради. "Турон миллатнинг илдизидир, уни қандай берайин", — дейди у. Бу — жамият, мамлакат, миллат шаъни ва шарафи учун курашнинг ёрқин мисоли эмасми?

Жамиятнинг мавжуд бўлиш, мустаҳкамланиш арконлари бор. Ана шулардан бири маънавият бўлса, иккинчиси мафкурадир. Кўпинча, ушбу қадриятларнинг қай бири бирламчи эканлиги хусусида баҳс кетса, айримлар мафкуранинг бирламчилигини эътироф этадилар. Назаримда, бу мустабид тузум тафаккурининг маҳсулидир.

Маънавият ва мафкура нисбатида, ҳеч шубҳасиз, устуворлик маънавият тарафида. Инсониятнинг ўзини ўзгартириш, яхши сифатларни пайдо қилиш ва такомиллаштиришга хос барча интилишлари қаторида мафкура ҳам юзага келган. У — маънавиятнинг ҳосиласи.

Албатта, жамият ҳаётида ижтимоий масалалар, иқтисодий ҳаёт, сиёсатнинг ўрни катта ва таъсирли. Аммо маънавият ва мафкуранинг хизмати тамомила ўзгача. Бу қадриятларсиз иқтисод ва сиёсатда, ижтимоий турмушда бўҳронларга дуч келиш эҳтимоли кучли. Айни пайтда уларнинг мавжудлиги бундай нохуш ҳолатлардан бизни сақлайди. Демак, маънавият ва мафкура бизни ташқи ва ички қийинчиликлар, хато-камчиликлар, мураккаб вазиятлардан сақлайдиган ҳимоя воситаси, мафкуравий иммунитетни шакллантирувчи кучдир.

Мамлакатимиз ривожининг ҳозирги даврида айрим қадриятлар янгиланмоқда. Бир пайтлар муҳим, деб қайта-қайта таъкидланган "қадриятлар" сохта бўлиб чиқди. Тақиқланганлари эса бутун бўйбастини яна кўрсатди. Дарҳақиқат, олтин зангламайди.

Бундай қадриятлар силсиласида шундай туйғулар борки, улар ҳеч қачон ўзгармайди. Шу ўринда Ҳасан Ато Абушийнинг ушбу фикрини эсга олайлик: "Умум туронийлар тўғрилик ва адолат бобида бутун дунёга ўрнак бўлар қадар ўзларини тутдилар". Тўғрилик ва адолат мезонлари бузилган жойда инсонийликка, одамгарчиликка путур етади, муносабатларга дарз кетади.

Жамият, Ватан туйғуси туркий халқлар, жумладан, ўзбек халқида доимо муқаддас саналган. Қадимда Билга хоқон шундай надомат чеккан: "Эй турк халқи, тўкис ишонувчисан, самимий, носамимийни ажратмайсан, ким қаттиқ гапирса, самимийни ҳам танимайсан. Ўшандайлигинг учун тарбият қилган хоқонингнинг сўзини олмайин ҳар қаерларга кетдинг, у ерларда бутунлай ғойиб бўлдинг". Бу кўҳна тарихдан бир сабоқ холос.

Бугун эса биз яна ўзимизнинг мустақил давлатимизга эга бўлдик. Жамиятда туб ўзгаришларни амалга ошириш учун юртдошларимиз, миллатдошларимиз, ёш авлодимиз онгида миллий ғоя ва мафкурамизни шакллантирмоқдамиз. Мақсадимиз — озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон турмуш барпо этиш. Хўш, ана шундай жамият қуришда биз маънавият ва мафкура каби қадриятлардан қай даражада фойдаланаяпмиз?

Жамиятда мавжуд бўлган барча бунёдкорлик ғояларини ўзида мужассам этган миллий мафкура бизни бирлаштирувчи, уюштирувчи, йўналтирувчи, жипслаштирувчи кучдир. Ёш авлод дунёқарашини шакллантиришда унинг аҳамияти беқиёс. Бу борада анча ишлар қилинди. Аммо ҳали қилинажак ишларнинг кўлами ҳам катта.

Биринчидан, тафаккур ўзгаришидаги сустлик бизга кўп халақит бермоқда. Гап шундаки, дунё жуда тез ўзгармоқда, одамлар, давлатлар, сиёсат, қадриятлар, муносабатларда янги сифатлар пайдо бўлмоқда. Биз бу жараёнда, менинг назаримда, зарур мавқега чиқа олганимиз йўқ. Бунинг сабаби, дунёқарашимизда тафаккур ўзгаришига эътиборимизнинг сустлигидир.

Маълумки, тафаккур инсонни ҳаракатга келтирувчи куч. У бор экан, инсон ижод, меҳнат қилади. Шунинг учун ҳам Президентимиз ислоҳотлар ичида тафаккурни янгилашга кўпроқ аҳамият бермоқда. Агар биз тафаккур ўзгаришига эришганимизда, унда бозор муносабатларига муносабатимиз тиниқлашган, ўтиш даврининг ютуғу камчиликларини тўғри идрок этган, мавжуд қийинчиликлардан нолиш ўрнига бундай ўзгаришлар табиий ҳол эканлигини тушунган ва шунга мос ҳаракат қилган бўлардик. Бошқача сўз билан айтганда, энди арз-дод қилиб, бор қийинчиликлар олдида эсанкираш даври ўтганлигини англашимиз лозим. Янгича фикрлаш, тафаккурни эскича қарашлардан тозалаш шуни тақозо этади.

Иккинчидан, жамият тараққиётига ғов бўлаётган мослашувчанлик, муросасозлик кайфиятидан кечиш зарур. Негаки, бундай комформ дунёқараш, мослашувчанлик амалёти билан узоққа бора олмаймиз.

Жамият олдида барчамиз масъулмиз. Унинг ютуғию камчиликлари барчамизники. Шу билан бирга барчамизнинг имкониятларимиз, тараққиётга қўшадиган ҳиссамиз ҳам ҳар хил. Демак, муросасозлик, мослашувчанлик, ҳамманинг бир хил бўлишига рағбатнинг мавжудлиги — ижтимоий тараққиётга салбий таъсир кўрсатади. Миллий мафкура даъвоси, маънавий қадриятларимиз эса бу жараёнда энг тўғри йўлни кўрсатади. Ўзни янгилашга, янгича фикрлашга рағбат уйғотади. Бировга кўр-кўрона эргашиш ва ундан тўлиқ андоза олиш руҳиятини сўндиради.

Учинчидан, маънавият ва миллий мафкура жамиятдаги яна бир муаммо — боқимандаликни йўқотишга шарт-шароит яратади. Маълумки, боқимандалик икки хил: маънавий боқимандалик ва иқтисодий боқимандалик. Ҳар иккиси ҳам шўро даврининг асоратлари.

Миллий мафкурага таяниб биз энди ўша эски давр асоратларини йўқ қилмоғимиз лозим. Бизни давлат боқиб олади, деган хато нуқтаи назарга барҳам бериш керак. Бу — ҳозирги бозор муносабатларига ўтиш даврида ўта зарурдир.

Маънавий боқимандалик эса иқтисодий боқимандаликдан ҳам оғир. Бундай салбий сифат "мен учун фикрлайдиган", "мен учун мушоҳада этадиган", "мен учун хулоса чиқарадиган" одамлар бор, деган мулоҳазани пайдо қилади. Бу, ўз навбатида, шахсда ҳаракатсизликка, депсиниб туришга, лоқайдликка олиб келади.

Президентимизнинг шундай фикрлари бор: «Биз энди авлод-аждодларимиз, ота-боболаримиз томонидан яратилган бой маданий меросимиздан ғурурланиб, унинг кучига ишонибгина яшаш руҳиятидан халос бўлишимиз керак. Биз энди ўзимиз яратувчи бўлишимиз лозим». Дарҳақиқат, маънавий соҳада боқимандаликнинг барҳам топишигина бизни шундай даражага олиб чиқади.

Тўртинчидан, миллий мафкура бизда ижтимоий мўлжалнинг шаклланишига шарт-шароит яратади. Хўш, ижтимоий мўлжалнинг ўзи нима? Ижтимоий мўлжал бирор миллатнинг ўз иқтисодий, ижтимоий-сиёсий, маънавий имкониятларини тўғри баҳолаган ҳолда эгаллаши лозим бўлган етуклик даражасидир. Яъни ижтимоий мўлжал — бу миллатнинг ўз келажагини фаровон қилишга, эркин фуқаролик жамияти қуришга, барқарор муҳит барпо этишга йўналтирилган ва истиқболга мўлжалланган ҳаракат режасидир.

Албатта, бундай, ижтимоий мўлжал бизда мавжуд ва у бизнинг бош истиқлол ғоямиз — озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон турмуш қуриш назарияси ва амалиёти билан узвий боғлиқдир.

Аммо, масаланинг бошқа жиҳати ҳам бор. Яъни, бизнинг, фуқароларнинг мўлжали, режалари миллатнинг ижтимоий мўлжалига қай тарзда мос ва мутаносиб? Буни аниқлаш керак. Жамият ривожининг ҳозирги таҳлили бундай мутаносиблик тўкис ҳолда намоён эмаслигини кўрсатмоқда. Акс ҳолда, жамиятда турли камчиликлар, жиноятлар, айрим аҳлоқий мезонларнинг айниши, одамларда теварак-атрофда кечаётган воқеаларга бефарқлик ҳоллари бўлмас эди.

Албатта, булар шахсий мулоҳазалар. Мавжуд камчиликларнинг ўтиш даврига хос эканлигини ҳам эсдан чиқармаслик керак. Жамият маънавият ва миллий мафкура воситасида янгиланади. Бу жараённинг фаоллашуви эса ўзимизнинг, ҳар биримизнинг нечоғлик яратувчи бўла олишимиз билан бевосита боғлиқдир.

Абдухалил МАВРУЛОВ,
тарих фанлари доктори,
профессор

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

КАЛОМ ИЛМИНИНГ АЛЛОМАСИ

Таниқли шарқшунос олим Убайдулла Уватов муҳаддис, мутакаллим, фақиҳ ва усулиётчи алломалар, умуман, ислом таълимотининг буюк намояндаларининг илмий мероси ва уларнинг ҳаётини изчил ўрганиб келмоқда. Яқинда муаллифнинг насафлик ва кешлик алломалар меросини ўрганиш хайрия илмий марказининг қўллаб-қувватлаши билан чоп этилган "Абул Муъийн ан-Насафий" китоби ана шу йўлдаги қутлуғ ишларидан биридир.

Абул Муъийн ан-Насафий (1027-1114) буюк мутакаллим имом Абу Мансур ал-Мотуридий (870-944)нинг издоши бўлиб, ал-мотуридийийа таълимотининг бетимсол тарғиботчиси эди. Алломанинг бу соҳадаги хизматлари зое кетмади: у бошқа орифлар қаторида Моваруннаҳрда аҳли сунна вал-жамоат мазҳабининг қарор топишида беқиёс ҳисса қўшганлардандир. Шунингдек, бу зот ўз даврининг мутакаллим, фақиҳ ва усулиётчи олими бўлиб танилди. Муаллиф ан-Насафийнинг унчалик батафсил бўлмаган ҳаёти ҳақидаги маълумотларга тўхталаркан, унинг 1027 йили Насаф (Қарши)да маърифатли оилада таваллуд топганини, Самарқандда бир неча йил яшаб, сўнгра Бухорода умргузаронлик қилганини ва ниҳоят Қарши шаҳрининг Қовчин кентида дафн этилганини, шунингдек ан-насафийлар сулоласининг сардори саналмиш бобоси — Макҳул Абул Фазл ан-Насафий фиқҳ илмида ҳанафийлар мазҳаби асосчиси имом Абу Ҳанифа таълимотига суянганини қайд этади.

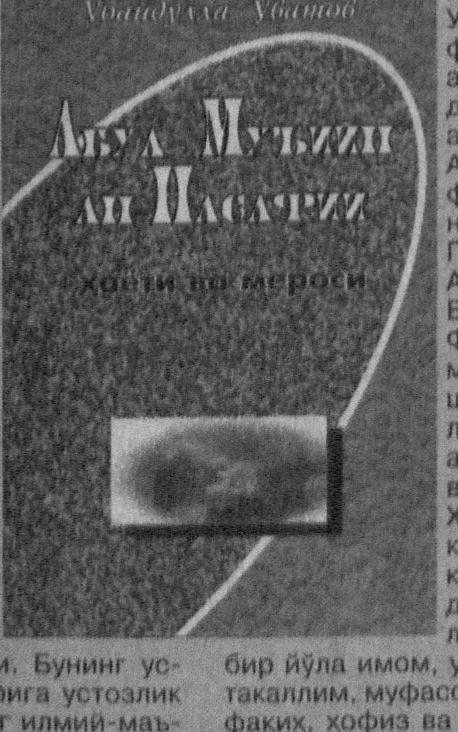

Ан-Насафийнинг ҳаёти ва меросига бағишланган ушбу китобда алломанинг беназр устозлари ва ўзи камолга етказган шогирдларига ҳам фасллар бағишланган. Абул Муъийн яшаган хонадондан таралган нур унинг фазлу камолини таъминлашга етарли эди. Бунинг устига, ота-боболарига устозлик қилган зотларнинг илмий-маънавий мероси Абул Муъийн учун теран бир мактаб вазифасини ўтаган, дейиш мумкин. Ул зотнинг тарбиясини олган етук шогирдлари ҳам ан-Насафийнинг нечоғлик фозил ва ориф аллома бўлганлигига бир ёрқин далилдир. Нажмиддин Умар ан-Насафий, Алоуддин ас-Самарқандий, Абу Бакр ал-Косоний, Абул Музаффар ат-Талақоний, Аҳмад ал-Паздавий, Абул Ҳасан ал-Балхий, Абул Фатҳ ал-Ҳилмий, Абдурашид ал-Валволижий, Маҳмуд ас-Соғаржий ва Али ибн ал-Ҳусайн ал-Сақалкандий каби истеъдодли шогирдлари орасида бир йўла имом, усулиётчи, мутакаллим, муфассир, муҳаддис, фақиҳ, ҳофиз ва навҳий бўлиб донг таратганлари бор эди. Агар ана шулар ҳақида ўйласангиз, ан-Насафийга мана бундай муборак лақаблар бежиз берилмаганига иқрор бўласиз: имом фозил, сайф ул-ҳақ (ҳақиқат қиличи), жомий ал-усул, ал-имом аз-зоҳид, ал-фақийҳ ал-ҳанафий, ал-олим ал-бориъ (юксак билимдон олим).

Абул Муъийн ан-Насафийнинг асарларига бағишланган боблар китобнинг иккинчи қисмини ташкил этади. Бу рукнда берилаётган мухтасар ахборда аллома асарларининг мазмунини қисқача шарҳлаб ўтишнинг иложи йўқ, албатта. Буюк мутакаллимнинг ислом оламида ғоят сарбаланд нуфузга эга бўлган рисолаларининг номини зикр қилиш билан чекланамиз. Улар — "Ал-Уъмда фи усул ал-фиқҳ", "Баҳр ал-калом фи иълм ал-калом", "Табсират ал-адиллати фи-иълм ал-калом", "Ат-Тамҳийд ли-қавоиъд ат-тавҳийд фи иълм ал-калом", "Ал-Оълим вал-мутаъллим", "Изоҳ ал-маҳажжатий ли-ковн ал-ақл ҳужжатан", "Шарҳ ал-Жомиъ ал-Кабир лиш-Шайбаний фи фуруъ", "Манохиж ал-аиммати фия фуруъ", "Ал-Муътақидот"лардан иборатдир.

Олим Убайдулла Уватовнинг ўз китобида машҳур мутакаллимнинг калом илмига аталган учала йирик асари: "Табсират ал-Адилла", "Баҳр ал-калом" ва "Китоб ат-Тамҳийд ли-қавоъид ат-тавҳийд"га уч боб бағишлаб, тўла маълумот беришга интилгани диққатга сазовордир.

Ан-Насафийнинг калом илми таркибий қисмига кирган бу рисолаларини араб тилидан ўзбек тилига ўгириш нафақат илмий, балки катта амалий заруратга эга эканини муаллиф алоҳида эслатиб ўтади.

Хуллас, калом илмининг дарғаси Абул Муъийн ан-Насафий асарлари ислом дини моҳиятини талқин қилишда шаксиз муҳим аҳамиятга молик. Бу бебаҳо илмий-маънавий мерос эъзозлаб ўрганишга муносиб бўлиб қолгусидир.

Таниқли шарқшунос олим Убайдулла Уватовнинг ушбу тадқиқоти эса калом илмининг алломаси Абул Муъийн ан-Насафийнинг таваллуд санасини нишонлаш олдидан таҳсинга лойиқ туҳфадир.

М.ИМОМОВ

АКС — САДО

АЛХИМИК БИЛАН УЧРАШУВ

Ардоқли олим ва адиб Озод ака Шарафиддинов сўнгги йилларда турли жанрларда самарали қалам тебратиб келаяпти. Унинг адабий мақолаларини ҳам, бадиа(эссе)ларини ҳам, бадиий таржималарини ҳам зўр қизиқиш билан ўқиб бораяпмиз. Устознинг баъзи бадиалари фаранг адиби Андри Моруа ва италян ёзувчиси Альберто Моравианинг мемуар эсселаридан қолишмайди, деб ўйлайман. Айниқса, Озод ака муҳаррирлик қилаётган "Жаҳон адабиёти" ойномасида дунёнинг энг истеъдодли ёзувчилар асарлари адабиётимизнинг юксалиш йилларида ёритилаётгани айни муддао бўлаётир. Чунки истиқлол йилларида ўзбек насрининг янги босқичга кўтарилаётганини ҳар куни ҳис этиб турибмиз.

ҚАЛБЛАРНИ ЗАБТ ЭТГАН АДИБ

Шундай жараён кечаётган бир даврда ўзбек китобхони жавонидан оламшумул адиб — Пауло Коэлонинг қатор асарлари муносиб жой эгаллай бошлади. Айниқса, унинг "Алкимёгар" романини китоб муҳиблари чинакам адабий ҳодиса сифатида қабул қилди. Шунинг учун ҳам асар бир йўла уч муаллиф томонидан (Озод Шарафиддинов, Аҳмад Отабоев, Азиз Саид) ўзбек тилига ботиний бир қониқиш билан ўгирилди.

Ўтган ҳафта "ЎзАС"да Озод ака таржимасида "Литгазета"дан олиб босилган москвалик Дмитрий Воскобойниковнинг "Алхимик билан учрашув" сарлавҳали суҳбати мухлисларимиз учун ғоят қимматли туҳфа бўлди. Унда суҳбатдош машҳур адиб Пауло Коэло билан ҳалитдан бутун дунёга довруғ солган "Ун бир дақиқа" деган янги асари бўйича баҳс юритади. Д.Воскобойников гурунг аввалидаёқ бу асар ҳақида туғилган шубҳа-гумонларни яширмай, муаллифга изҳор қилади: "Сизнинг "Ўн бир дақиқа" деб аталган кейинги асарингиз атайин харидоргир (бестселлер) бўлиши учун мўлжаллаб ёзилган, шекилли. Бутун жаҳонга таниқли адиб муҳаббат ва секс тўғрисидаги мулоҳазалари билан ўртоқлашади ва асарининг бош қаҳрамони сифатида фоҳиша аёлни танлаб олади... Юксак маънавият эгаси сифатида танилган адиб тижоратчи ёзувчига айланиб кетаётгани йўқми? У асарлари ададини кўпайтириш иштиёқига тушиб қолмаяптими?"

Рости, бу романнинг овозасини эшитиб, мен адибнинг бундай таваккалчилик қилганига сира ишонгим келмасди. Бунинг сабаби шундаки, Пауло Коэло ўзининг "Алкимёгар"и билан жаҳон аҳлини мафтун қилиб қўйганди. Ана шу асарда муаллиф ҳеч ким кутмаган кашфиётга қўл уриб, алкимёнинг неча минг йиллардан буён бану башардан пинҳон бўлиб келган тилсимотини очиб берганди. Ҳа, у инсон зоти фақат савқи табиийига суянибгина англай оладиган табиатнинг ишоралар ва аломатлар орқали зуҳур бўладиган тилнинг калитини топган эди. Ҳа, бу — ғайб илмига дахлдор сир-синоат эди.

Ҳали қўлимизга етиб келмаган бу асарга "Алкимёгар"нинг чўнг қаричи ва унинг қиёссиз мезони билан шууримда ўзимча ёндашган бўлдим. Ва муҳаббат ва шаҳват борасида "Алкимёгар"нинг муаллифи "Ўн бир дақиқа" асарида ҳам, шубҳасиз, анъанавий йўлдан боришига ишонмадим.

Шундай бўлиб чиқди ҳам. "Алхимик билан учрашув"ни ҳафсала билан ўқирканман, ўша хомхаёллар мутлақ ҳақиқат бўлиб чиқди. Мен қуйида суҳбат асносида адиб зикр қилган фикрларни иқтибос — кўчирма ҳолида келтирсам, бу — ўзингизга ҳам аён бўлади-қолади:

"Агар маънавий қадриятлар ҳақида гапирадиган бўлсак, менинг назаримда, бизнинг сексга муносабатимиз бир томонлама ва мунофиқонадир. Бу шундай соҳаки, бу соҳада биз ўзимизга ёлғон гапиришга эрк берамиз, бунинг устига ёлғон гапирсак, буни яхшиликка йўямиз... Бироқ бундан ёлғонимиз ҳақиқатга айланиб қолмайди... "Минг йиллар мобайнида секс устига ҳар хил таъқиқлар ва ман қилишлар қалаштириб ташланган эди. Биз икки таннинг никоҳ иттифоқи орқали бир-бирига қовушишганини икки қалбнинг никоҳ иттифоқидан ажратиб, бошқа-бошқа қарашга мойилмиз. Мен китобимда олдинга сурмоқчи бўлган тасаввур шундан иборатки, биз том маънода бир-биримизга яқин бўлганимизда, жисмонангина яқин эмас, балки руҳан яқинмиз".

"Агар қалбда муҳаббат яшаса, ҳар қандай қийинчилик енгил ўтиш мумкин. Муҳаббат — ҳар куни фатҳ этилиши керак бўлган бир хилқатдир".

Хуллас, донишманд адиб Пауло Коэло учун жуфтликнинг моҳиятини жисмоний воқелик эмас, балки руҳий-маънавий воқелик ташкил этади. Яъни "сезгиларингиз эса академияларда касб этадиган билимларингиздан кўра теранроқ ва донороқ..."

"Ўн бир дақиқа" романининг поёни йигирма беш ёшли Мариянинг эллик ёшли рассом Ральфнинг мурод-мақсадига етиши билан якунланади. Бунгача Мария жуда олис тиканли йўлларни босиб ўтди. Бунгача Ральф ҳам изтиробли кечинмалар исканжасида яшаб келарди. Ана шу воқеалар силсиласида адиб севги билан секс (муқаддас секс)нинг уйғунлашуви ҳаётий зарурат эканини етакчи ғоя сифатида талқин этади. Ушбу суҳбат юзасидан фикримизни мухтасар қилиш учун унда баҳс юритилган бошқа муаммоларга тўхталиб ўтирмадик.

Хуллас, "Алкимёгар" асарининг таржима бўлиши халқимиз маънавий бисотини, шубҳасиз, бойитиши, китобхонларимизни дунё маданияти хазинасидан баҳраманд бўлишидан рамзий кўприк вазифасини ўташи жиҳатидан қимматлидир.

Мансур БЕКМУРОДОВ,
социология фанлари доктори, профессор

"АЁ, ЧАРХ, ЭТТИНГ ОРТИҚ ЖАБР БУНЁД..."

Абдулла ҚОДИРИЙ шеърияти

Қодирий насри ҳақида кўп ва хўб ёзилган. Лекин унинг шоир сифатидаги салоҳияти тадқиқ этилган эмас. Тўғри, у туркум шеърлар, достонлар ёки шеърий тўпламлар яратмаган. Бироқ, ўрганса, ўқиса арзийдиган шеърий мерос қолдиргани аниқ. Яқингача унинг бор-йўғи "Тўй", "Аҳволимиз" ва "Миллатимга бир қарор" каби уч шеъригина тилга олинарди. 1993 йилга келиб, адабиётшунос олим Рустам Тожибоев томонидан шоирнинг тўртинчи шеъри — "Фикр айлағил" эълон қилинди. 1995 йили нашр этилган Қодирий "Тўла асарлар" тўпламининг биринчи жилдида эса "Пилдир пис..." деган бешинчи шеъри чоп этилди. Табиийки, бор-йўғи бир юз ўн икки мисрадан иборат бу беш шеър муаллифга "шоир" деган унвон-мақом бера олмайди. Боз устига мазкур шеърлар адиб ижодининг илк даври маҳсули бўлганлигидан ғоявий-бадиий етукликка даъво қилолмайди ҳам. Аммо, Абдулла Қодирий ижодининг иккинчи – юксалиш босқичида яратилган юзлаб мисра шеърлар мавжудки, улар алоҳида эмас, насрий асарлари, романлари бағрида юзага келган, яратилган. Таассуфки, бу ҳол қодирийшуносликда мутлақ эсга олинмаган.

Абдулла Қодирий шеърларини икки тоифага ажратиш мумкин. Улардан биринчиси – "Тўй", "Аҳволимиз", "Миллатимга бир қарор", "Фикр айлағил" ва "Пилдир пис..." каби мустақил шеърий асарлар бўлса, иккинчиси – асосан "Ўткан кунлар", "Меҳробдан чаён" ва "Обид кетмон" каби эпик асарлари таркибидаги назм намуналаридир.

Қодирий шеърлари асосан лирик руҳда бўлиб, уларни пафос жиҳатидан интим, ҳажвий ва ҳазил шеърларга ажратиш мумкин. Ғазал, қасида, мушоира жанрларида битилган ғазалларнинг аксариятида (айримларини эътиборга олмаганда) тахаллус қўлланмаган. Улар арузнинг ҳазаж, рамал, ражаз ва бошқа баҳрларида ёзилган.

Насрий асарлар таркибидаги шеърлар шакл ва мазмун жиҳатдан пухталиги, ғоявий-бадиий етуклиги билан алоҳида ажралиб туради. Зеро, мустақил шеърлар Қодирий ижодининг бошланғич даврига, ҳаваскорлик йилларига тааллуқли бўлса, насрий асарлар таркибига кирган шеърлари шоирнинг анча катта ҳаётий ва ижодий тажрибага эга бўлган, ижодкор сифатида шаклланган даврига тўғри келади. Буни адибнинг Москвада ўқигани, рус ва жаҳон адабиёти билан яқиндан танишиб, маҳорат касб этгани билан ҳам изоҳлаш мумкин. Қолаверса, бу пайтда у таржимон сифатида ҳам танилган эди.

Абдулла Қодирийнинг шоир сифатидаги илк шеъри "Тўй" бўлиб, ҳажв йўсинида битилган. Негаки, адиб яшаб, ижод этган ўша давр кўпроқ ҳажвни тақозо этарди. Замона кулфати, мустамлака сиёсатининг найранглари, миллатнинг лоқайдлиги, мамлакатда авж олган очлик, қашшоқлик эзгу туйғуларга тўла адиб қалбини жунбушга келтирар эди. Биламизки, миллий урф-одатларга кўра баҳору ёз тер тўкиб, заҳмат чекиб, қиш палласида тўй қилинган. Тўй бойбойвучалар учун писанд бўлмаса-да, бевабечора, меҳнат аҳли учун кўп ҳолларда фожиа эди. Негаки, "кимошди" пойгасида кўпгина камбағал, меҳнаткаш аҳли панд еб қоларди. Қарзга ботиб, ҳалокат ёқасига бориб етарди. "Тўй" шеърида шоирнинг:

Келингиз, дўстлар, дин қариндошлар,
Ташласун бўлса гар мусулмон тўй, —

дея "кори маъжуси, кори шайтон тўй"лардан воз кечишга даъват этгани бежиз эмас. Бу орқали у ўз миллатини ғам-кулфатлардан халос этмоқни истайди. Гап бу ўринда мазкур шеърнинг ғоявий-бадиий жиҳатдан етук ёки етук эмаслиги ҳақида эмас, балки муаллиф кўтарган муаммонинг нечоғлик долзарблигида. Бу муаммо ҳамон "кимга тўй, кимга аза" бўлиб қолаётир. Тўғри, тўй ошна-оғайни, қариндош-уруғ, қўни-қўшни, маҳалла-кўйни бир-бирига яқинлаштиради. Ўзаро оқибат, илиқлик, меҳр-муҳаббат туйғуларини тарбиялайди. Тўй миллий урфодат ва анъаналар, миллий маданият тажассумигина эмас, ёқимли миллий байрам ҳам. Ўзаро ўтган гина-адоватлардан фориғ бўлиш, ҳордиқ чиқариш маросимидир. Бинобарин, адиб ана шу маънодаги тўйни ёқлайди, исрофгарчилик, рўй бериши мумкин бўлган фожиалардан огоҳ этади. Шу туфайли ушбу мавзу-муаммо муаллифнинг "Бахтсиз куёв" ва "Ўтган кунлар"ида қайта-қайта қаламга олинади.

"Миллатимга бир қарор", "Аҳволимиз" каби шеърларида ҳам шоир ўта зарур ҳаётий мавзу ва муаммоларга эътиборни қаратди. Шу маънода "Аҳволимиз" шеъри ўз мавзуи, муаммосига кўра ўта замонавий деса бўлади. Унда қолоқлик ва лоқайдлик сабаби гиёҳвандликка ружу қўйишда эканлигига алоҳида урғу берилади. Айниқса, ёшларнинг наша, кўкнори истеъмол этишларидан ўта хавотирланади. Елкаларига "кокил солиб, оҳ-воҳ" билан ўтаётган умрларига ачинади.

Мазмунига кўра маърифатпарварлик руҳидаги мазкур шеър халқчил, содда, равон тил ифодаси билан ҳам ўз даври адабий тилининг шаклланишига хизмат этди. Одатдагидек, анъанавий мураккаб истиора, ўхшатиш ва тазодлардан кўра соф адабий тилга монандлик шеърнинг муҳим фазилатидир.

Шунингдек, шоирнинг "Фикр айлағил", "Пилдир пис..." каби шеърларида ҳам янгиликка интилиш, нуқсонларни фош этиш, ҳажв руҳи устувор. Хусусан, "Пилдир-пис..." шеъри пародия тарзидаги ҳажвия бўлиб, унда 20-йилларда урф бўлган футуристик шеърлар ва уларнинг муаллифлари танқид остига олинади. Шаклбозликдан, мазмуни йўқ шеърлардан воз кечишга даъват этилади.

Абдулла Қодирий шоир сифатида ҳаммаси бўлиб 112 мисра шеър яратган бўлса, насрий асарларида икки баравар кўп назм намуналари учрайди. Улар фақат сон жиҳатидангина эмас, теран мазмуни, юксак бадиияти билан ҳам алоҳида ажралиб туради. Тўғри, насрий асарларида учрайдиган шеърий парча ёки яхлит шеърлар ҳар бир асарнинг мақсад ва ғоясидан, қаҳрамон ҳолати ва руҳиятидан келиб чиқиб яратилган. Масалан, "Калвак Махзумнинг хотира дафтаридан" қиссасида яхши ва ёмон хотин ҳақида гап бораётганлиги туфайли қуйидаги ҳажвий мисралар туғилади:

Яхши хотун саҳар туриб,
Чархини товлар, дўст, беданам.
Ёмон хотун саҳар туриб,
Ўчоғин ковлар, дўст, беданам.

Худди шундай ҳажвий шеърлар шоирнинг "Пўскалласи", "Рўза" каби ҳикоялари замирида ҳам ёзилган. Энг муҳими, бу шеърлар содда, равон, халқ йўлида битилган.

Катта эпик асарларида учрайдиган шеърларга келганда (Қодирий шеърияти таҳлилида профессор У.Тўйчиевнинг бу борадаги қарашларидан фойдаланилди — С.М.) таъкидлаш жоизки, гоҳо шеър бутун бир тақдир, бутун бир характер тажассумига айланади, романлардаги эпикликни чуқурлаштиришга кўмаклашади. "Ўткан кунлар"даги илк шеър – бунинг далили. Бу шеърий парча Кумуш билан Отабек тўйи арафасида сирли бир қўшиқ тусини олади. Шеър маснавий тарзида бўлиб, жами ўн икки мисрадан иборат. Бироқ, мазмуни, моҳияти жиҳатидан бутун романда илгари сурилган ишқ, муҳаббат, оила муаммоси ечимига хизмат қилади. Эсингизда бўлса, романнинг ўнинчи фасли "Тўй, қизлар мажлиси" деб юритилади. Унда гап асар бош қаҳрамонларидан Кумушбибининг тўй арафасидаги ҳолати, аёл, инсон сифатидаги руҳий кечинмалари, орзу-истаклари ҳақида боради. Қуйидаги иқтибос шу ҳақда: "Кумушбиби ҳам бу қизиқ базмдан бошқалардек ҳисса оладир, суюниб қувонадир, деб ўйланмасин, чунки вужуди қизлар базмида бўлса ҳам, хаёли аллақаерда учиб юргандек, кўзлари ўйнағувчи бўлса ҳам, аммо ҳақиқатда бошқа бир нарсани кўргандек... бу қизиқ мажлис унинг учун базм ўрнини эмас, аза жойини тутқондек" ("Ў.К." Т. 1992, 46-бет). Шу ҳолатда икки соат давом этган базм асносида Гулсин билан Хоним бибининг мунгли қўшиғига навбат келади. Гулсин қуйлайди:

Ўртоқларим, қўлга олсам торимни,
Беихтиёр ёдлайдурман ёримни.

Ана шу "бир оҳанглик нафис, мусиқавий товуш", "хаёл ичида шўнғиб ўтирган Кумушбиби"ни "бир сескантира"ди. Энди Гулсин ёнига Хоним биби кириб, иккинчи байтни айтадилар:

Бир кўришиб яғмо қилғон кўнглимни,
Қайтиб яна кўролмадим норимни.

Шу байт ижросидан сўнг "Кумушнинг икки кўзи жиқ ёшга тўлади". Пировардида, шу тарзда байтма-байт адиб кузатган сирли мақсад сари борилади. Энди қўшиқни Гулсин ёки Хоним биби эмас, Кумушнинг ўзи айтаётгандек туюлади. Руҳдаги фожеий ҳолат, драматизм тобора таранглашиб, ниҳоят учинчи, тўртинчи байтлардан сўнг Кумуш руҳида, ҳолатида тоқатсизлик, безовталик пайдо бўлади, ўзини қўйишга жой тополмай қолади. Бешинчи ва олтинчи байтларга етганда "байтға қулоқ солгувчи қолмайди". Негаки, Кумуш ёнидаги дугонасига осилиб, аллақачон йиғига кўчган эди. "Шу йўсин қизлар ўзларининг бир ўртоқларини хотинлик дунёсига узатиб, мажлисдан тарқалишдилар". Аммо, Кумушни ўқувчи кутганча ғам-алам эмас, аксинча, "кутилмаган бахт" қаршиларди. Чунки Кумуш адиб таърифича: "... лолалар ичида бир гул ва ё юлдузлар орасидаги тўлғон ой" мисоли товланар эди.

Шеърнинг жанри ва қурилиши ҳақида гап борганда, шуни қайд этмоқ лозимки, шоир энди илк мустақил шеърларида учрайдиган мураккаб ифодаларни қўлламайди, занжирли ташбеҳлардан қочади. Аксинча, халқона усул ва услублардан фойдаланади. Шеър қўшиқ-лапар тусини олиб, Кумушбиби оҳу зорини акс эттиради. Байтдан байтга кўчган сари қаҳрамон қалбида ёнган ишқ ўти булутга — ёмғирга — кўз ёшига айланади.

Кўринадики, биргина шеър бутун бир романда илгари сурилган ғоя ва мақсадни ифодалаш воситаси даражасига кўтарилади. Ёинки Кумушбиби қабр тошидаги битикни эсланг. Шоир Ғайратий домланинг эслашича, бу битик аввал Фузулийдан олинган:

Ҳамроҳим эдинг бу йўлимда, эй моҳ,
Ҳамроҳни ташлаб кетарми ҳамроҳ—

деган байт асл қўлёзмада бўлган. Аммо шоирнинг "Муштум"даги дўстлари эътироз билдириб, "ўз асарларига ўз шеърлари бўлса, яхши жаранглашини маслаҳат беришган". Шундан кейин муаллиф:

Аё, чарх, этдинг ортиқ жабр бунёд,
Кўзим ёшлиғ, тилимда қолди фарёд.
Ҳаётим лолазоридин аюрдинг,
Ёқиб жоним, кулим кўкка совурдинг, —

деган ажойиб тўртликни ёзади. Зеро, аввалги бир байт билан кейинги тўртлик шакл ва мазмунига кўра тамоман ўзга маъно, ўзга ифодага эга. Айни чоғда, тўртлик

мунгли, таъсирли, сирли бўлганидан фақат Отабек ҳолати, руҳиятинигина эмас, бутун асар моҳиятини очишга хизмат қилган. Шеър арузнинг ҳазажи мусаддаси мақсур баҳрида бўлиб, а-а, б-б шаклида қофияланган. Ушбу шеър ҳам теран мазмуни, ҳам юксак бадиияти билан Қодирийнинг бетимсол шоирлик салоҳиятига далилдир. Шоирнинг "Меҳробдан чаён"даги санъати, маҳорати, айниқса, ҳайратланарли. Романдаги шеърий лавҳалар 100 мисрадан ошади. Уларнинг ҳар бири асарда ўзича алоҳида бир ғоявий-бадиий, тарбиявий-эстетик вазифага эга. Жумладан, Анвар ва Раъно мушоирасига эътибор беринг:

Агар Фарҳоднинг Ширин, бўлса
Мажнунларнинг Лайлоси,
Насиб ўлмиш менга гулшан аро
гулларнинг Раъноси.

Бу мисралар оқ қоғозга Анвар қаламидан эмас, қалбидан кўчган дейиш мумкин.

Агар ор этса Лайли ҳақлидир
Қайсни жунунидин,
Не бахт Раъно, харидоринг
талаб аҳлининг Мирзоси,

— байти Раъно кечинмаларининг бетимсол поэтик ифодасидир. Байтнинг романга эпиграф сифатида келтирилиши ҳам бежиз эмас. Зеро, адиб мазкур асарда икки севишган қалбнинг бахтли онлари, мураккаб қисмати ҳақида ҳикоя қилишни мақсад қилиб олганлигидан китобхонни огоҳ этмоқда. Шу туфайли мазкур байтлар икки ёш муҳаббати ифодаси сифатида асарда алоҳида ўрин тутади. Аёнки, ёзма, мумтоз адабиётимизда, халқ оғзаки ижодида бундай мушоира усули кўп учрайди. Бинобарин, адабиёт тарихида Амир ва Нодира, Фазлий ва Маҳзуна, Ғафур Ғулом ва Ғайратий мушоиралари борлигини биламиз. Замонамизнинг улкан шоираси Зулфиянинг 1956 йили Деҳлида бўлиб ўтган Осиё ва Африка ёзувчилари анжуманида ўқиган машҳур "Мушоира"си ҳам шу жумладан. Аммо "Меҳробдан чаён"даги ушбу мушоира, улардан фарқли ўлароқ икки ижодкор эмас, ошиқ ва маъшуқа ўртасида кечади.

Қаҳрамонларнинг ёниқ ишқи шеърда пардали тарзда, ўта назокат билан ифодаланган. Аммо лирик сюжетда, яъни ҳис ва фикр ривожида қаҳрамонларнинг севгилари, орзу ва интилишлари қаршисида қандайдир бир тўсиқ, хавф-хатар борлигига ҳам урғу берилади. Буни Раъно оҳорли поэтик ташбеҳ билан ифодалайди, яъни кишининг сафроси қуйса, қон айланиши ҳам бузилади, ҳаёти хатарда қолади.

Анвар:

Ҳамиша хавфда кўнглим
бу муҳаббат интиҳосидин,
Мени ҳам этмаса Мажнун
дебон Раънонинг савдоси, —

деб ташвишланса, Раъно Анвардан ўпкаланиб:

Муҳаббат жомидин нўш
айлаган аҳли зако бўлмиш,
Фунуний тибда мажнундир
кишини қуйса сафроси, —

жавобини қайтаради. Кўринадики, бу шеърда теран фикр гўзал бадиий шаклда ифодаланган. Бунда илми бадеънинг талмиҳ (Фарҳод ва Ширин, Лайли ва Мажнун номларини келтириш) санъати имкониятидан санъаткорона фойдаланилган.

Севги қисмати қандай кечишидан ташвишланиш (лирик конфликт) шу тахлит ҳал этилган. Эҳтирос ва тафаккурдаги зиддиятли қутблар лирик кечинманинг ҳаётий, ишонарли бўлишини таъминлаган.

Худди шу ўринда адиб: "Раъно ўзига қараб келгувчи Анварга ер остидан кулимсираб олғач, бир оз кўриниб турган оёқ учларини сариқ атлас кўйлаги билан яширди, атлас кўйлакни яхшигина туртиб турган сирли кўкраги устига ён ўрим сочларини олиб ташлади" ("Ў.К." ва "М.Ч.", Т, 1992, 377-бет) деган тасвирни киритади.

Бу билан адиб Раънодаги ҳаё, ибо ва андишани кўз-кўз қилади. Мушоира баҳонасида ундаги иккинчи бир фазилатни ҳам улуғлайди. Айниқса, Раънодаги зукколик, юксак дид ва савия, шоиртабъ ҳозиржавоблик, иқтидор хонликлар замонида ҳам бўлганлиги ифодаланади. Шу тахлит Раъно Нодира, Увайсий, Анбар отин каби ардоқли шоираларимиз прототипига айланади.

Хуллас, "Меҳробдан чаён"даги шеърий парчалар, хусусан, Анвар ва Раъно мушоираси ўзининг кўп қатламли моҳияти билан нафақат асарда, балки адиб ижодиётининг поэтик такомилида ҳам муҳим аҳамиятга эга. Бинобарин, адибнинг салоҳиятли носирлиги, иқтидорли шоир бўлишига, моҳир шоирлиги эса етук носир бўлишига хизмат этади.

Мушоира ҳазажи мусаммани солимда ёзилган бўлиб, маълумки, бу баҳрда **мафоийлун** рукни такрорланади. Бу ҳол, ўз навбатида, ритмнинг аниқ, равон бўлишини таъминлайди.

"Меҳробдан чаён"да учрайдиган марҳума келинчак Назми тилидан айтилган қўшиқ ёки Солиқ Махдум ҳақида Раъно тилидан келтирилган ҳажвия, Мирзо Муҳаммад Ражаббекнинг ўғли Насим ўлимига бағишлаб Анвар айтган шеър, Ниёз Муҳаммад ёзган шеър ёки Анварнинг Мирзо этиб тайинланиши баҳонасида айтилган жар (айю ҳаннос) – булар барчаси бир томондан, адибнинг шеърий маҳорати, салоҳиятини англаш имконини берса, иккинчи томондан, мавжуд романлар тилининг поэтик жозибадорлигини таъминлайди. Абдулла Қодирий шеърияти, айниқса, адиб насридаги назм намуналари лироэпик насрий услубнинг ҳаётийлиги, яшовчанлиги ва кенг имконияти тўғрисида янги хулосалар чиқаришга асос бўла олади.

Собир МИРВАЛИЕВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби

КУЮНЧАК ГАЗЕТХОН ЁЗАДИ

ЁЗУВГА ЭЪТИБОР — ЭЛГА ЭЪТИБОР ЭМАСМИ?

Инсоният ёзувни кашф этгач, унинг имкониятлари ғоят кенгайиб кетди. Одамзод турли маълумотларни келажак авлодга ёзиб қолдира бошлади. Ҳозирги тараққиётда ёзувнинг катта ўрни бор. Ахир улуғ боболаримиз — Маҳмуд Кошғарий, Аҳмад Яссавий, Алишер Навоий, Заҳириддин Бобур ҳам ёзув орқали маълум-ку!..

Мана, она тилимизнинг давлат тили мақомига эришганига 14 йилдан ошди. Шу давр ичида кирилл ёзуви ўрнига лотин алифбосига асосланган ўзбек ёзуви жорий этилди. Бугунги кунда мактаб ўқувчилари янги алифбода таълим олмоқдалар, олий ўқув юртлари дастурларига эса махсус дарс ҳам киритилган. Лекин шундай камчиликлар ҳам борки, уларни тилга олмай илож йўқ.

Кўчада кетаётганингда хато ёзилган турли ёзувларни кўриб қоласан. Ёнингда кетаётган ёш бола эса бу ёзувларни қийнала-қийнала бўғинлаб ўқиб чиқади. Табиийки, энди мактабга бораётган бола бу хатоларни тушунмайди. Кейинроқ бирор нарсани ўқиётганида, болага хатосини айтасан. Ахир, сен унга ёзишни ўқитаяпсан, хатосини кўрганингда уни тузатмоқчи бўласан. Лекин шунда бола: "Устоз, бу сўз шундай ёзилади, фалон жойда кўргандим", дейди. Шундай пайтда хафа бўлиб кетасан, буни бир саводсиз одам ёзган экан-да, деб болани тўғри йўлга бошлайсан...

Афсуски, лотин ёзувида чиқаётган китоблар, ҳатто дарсликларда ҳам имловий хатолар сероб. Бир куни бир марказий газетани олиб, ўқимоқчи бўлдим... Ер ёрилмадию, мен ерга кириб кетмадим. Газетанинг биринчи бетидаги сана шундай ёзилган: 20 sentyabr, 2003 yil. Битта сананинг ўзида шунча хато! Ахир, наҳотки, газета ходимлари санадаги рақамлардан кейин чизиқча ва "сентябр" сўзининг қандай ёзилишини билмасалар? Кейинроқ бундай хатоларни яна бошқа газеталарда ҳам учратдим.

Яна шуниси ачинарлики, баъзи ўқитувчилар янги ёзувни мукаммал ўзлаштирмай туриб, ёш авлодга сабоқ бермоқдалар.

Ёзувга эътибор — элга эътибор эмасми?

Ойбек ҲАЙИТБОЕВ, аспирант

БУНЧАЛИК ҚАМОЛОТ ҚАЙСИ ТИЛДА БОР?

Она тили ўзини англаган ҳар бир инсон учун муқаддас неъмат. Бу мўъжизадан кундалик фаолиятида қай даражада фойдалана олиш ҳам миллат вакилларининг ўзларига боғлиқ. Инчунун, она тилини шунчаки мулоқот воситаси эмас, балки ўзлигининг қадр-қиммати деб англаган, ундан моҳирона фойдалана олган шахслар доимо эл ардоғида. Афсуски, баъзан бунинг аксини ҳам учратамиз. Давраларда ўз миллатдошларинг нутқидаги сўзларни эшитиб, кулишни ҳам, куйишни ҳам билмай қоласан киши. Уларга ўзбек тилида имкони қадар соф гапириш лозимлигини тушунтирмоқчи бўлсангиз, "Э, братан, айтганларингиз чепуха-ку", дея кулиб қўйишади. Бундайин "қурама тил"да гапирувчиларнинг аксарияти она тилимиздаги сўзларни бузиб талаффуз этишади ёки сўзнинг қайси маънода қўлланиши улар учун аҳамиятсиз. Бу ҳақда эслатадиган бўлсангиз, пешанаси тиришиб, энсаси қотади. Энг қизиғи, сиз рус тили орқали ўзлашган бирорбир сўзнинг талаффузида кичик бир камчиликка йўл қўйсангиз, албатта, хатони "тузатиш"га ҳаракат қилиб, устингиздан кулиб ҳам қўйишади.

Яқинда бир даврада она тилимизнинг гўзаллиги, ифода воситалари, луғавий имкониятлари тўғрисида гап борди. Бир зиёли миллатдошимиз ўзбек тилининг атамалари, ифода воситалари камбағаллиги тўғрисида гапириб қолди. Қанча тушунтирмайлик, бирибир у ўз фикридан қайтмас, рус тили билан қиёслаб, "оға тил"нинг беқиёс имкониятларини улуғларди. Шунда севимли шоиримиз шеъридан қуйдаги парчани келтириб, ўзбек тили дунёда энг бой тиллардан бири экани, бир тушунчани ифодалаш учун ҳатто 6-7та сўз мавжудлигини исботлаб беришга тўғри келди:

Бунчалик *камолот*, айтчи, кимда бор,
Кимда бор бунчалик *латофат, ҳусн*,
Шу *чирой*, шу *ишва*, шу *ноз*, шу *виқор*,
Бахтиёр жуфтингга муборак бўлсин.

Биз, одатда, дунёдаги сиёсий аҳвол, нарх-наво ва бола-чақа ташвиши ҳақида кўп гаплашамиз. Бироқ она тилимиз, унинг ҳозирги аҳволи, миллий тараққиётимизда тилимизнинг ўрни масаласида жуда кам фикрлашамиз. Гўё кўпчилик наздида, бу масала фақат тилшунос олимлару шоир, ёзувчиларнинг вазифаси. Ваҳоланки, бу умуммиллий иш, ахир. Шу ўринда бир-икки мисол келтириб ўтиш жоиздир. Ўзбекистон телевидениесининг кўрсатувлари кейинги пайтларда анча жонланиб, мавзу ва мазмун жиҳатдан бойиб бормоқда. Бу қувонарли ҳол, албатта. Айни пайтда баъзи эътирозли ўринлар ҳам бор. Назаримизда, республика ойнаи жаҳонида эшиттириладиган ҳар бир нутқ адабий тил меъёрларига мос бўлиши зарур. Лекин кейинги пайтдаги кўрсатувларда адабий талаффуздан чекиниш, шева хусусиятларига ружу қўйиш кўзга ташланмоқда. Буни сухандонлар нутқидаю бошловчиларнинг гап-сўзларида, филмлар таржимасида ҳам кузатиш мумкин. Филмлар дубляжида актёрларимиз маҳоратига тан бермасдан илож йўқ. Бинобарин, "Гвадалупе" телесериалининг таржимаси хусусида ҳам илиқ гаплар айтиш мумкин. Аммо "керак" сўзини "керай", "демоқчиман" сўзини "димоқчиман" тарзида талаффуз этиш, ҳар ҳолда, ўзини оқламаса керак. Ёки рекламада берилаётган "Мазали деманг, янада мазали, деб айтинг", жумласидаги *деманг, айтинг* сўзларидаги соф бурун товуши ҳисобланадиган **нг** ни 2 товушга ажратиб, **-н** ва **-г** тарзида талаффуз этиш ўзбекча эмаслигини англамасак?!

Телевидениенинг деярли барча каналлари кадр олдидаги ёки кейинидаги ёзув (титр)ларни ўзбек лотин алифбосида беришга ҳаракат қилинаяпти. Бу "Лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосини жорий этиш тўғрисида"ги қонунни бажариш йўлидаги дадил қадамдир. Биз буни тўлиқ қувватлаган ҳолда, баъзи мулоҳазаларимизни айтиб ўтмоқчимиз. Аввало, берилаётган ёзувларда имловий хатолар учраб турибди. Айниқса, Х ва Ҳ ҳарфлари иштирок этган сўзларни ўгиришда хатолар кўп. Назаримизда, Х ўрнига Х, Ҳ ўрнига Hh қабул қилинганини ойнаи жаҳондаги ходимлар яхши ўзлаштириб олмаган кўринади. Шунингдек, **ц** ҳарфли сўзларни ўгиришда ҳам, **ъ** ва **ь** белгилари иштирок этган сўзларни ўзбек лотин алифбосида беришда ҳам камчиликлар талайгина. Айниқса, "ёлашган унлилар" иштирок этадиган сўзлар аксарият ҳолларда нотўғри шаклда берилаётир. Масалан, *режиссёр* сўзи *rejissyor* тарзида эмас, балки *rejissor* шаклида, *сентябр* сўзи янги алифбода *sentyabr* эмас, балки *sentabr* ёзилишини унутмаслик даркор.

Имло масаласи, хусусан, ўзбек лотин ёзувидаги матнлар масаласини жиддий ўйлаб кўриш керак. Бизнингча, кўчалардаги ёзувлар, нашр қилинаётган асарларнинг матнлари, ойнаи жаҳонда бериладиган титрларни ўзбек адабий тили қонун-қоидаларига мос тарзда, имло хатоларисиз, услубий тўғри ёзишимиз шарт. Бунинг учун тайёрланаётган ҳар бир матн, хусусан, фирма, ошхона ва дўконларга қўйилган номлар, реклама ва эълонларнинг мазмуни ва матни мутахассис кўригидан ўтказилиши лозим. Шу мақсадда шаҳар ва туман ҳокимлари ҳузурида, юқори идораларда фаолият кўрсатадиган махсус гуруҳлар тузиш, уларга малакали мутахассисларни жалб этиш мақсадга мувофиқдир.

Кўринадики, ҳозирги кунда ҳам она тилимизга нисбатан эътиборсизлик, бепарволик ҳоллари учраб турибди. Сўзларнинг оддий талаффузидан тортиб, уларнинг имловий тўғри ёзилиши, сўз қўллаш ва сўз ўзлаштириш масаласи долзарб масала бўлиб қолмоқда. Буларни ҳал этиш фуқароларимизнинг онглилик даражасига, хусусан, зиёлиларимизнинг саъй-ҳаракатига боғлиқ. Бинобарин, она тилимиз муаммоси ҳар бир ўзбек зиёлиси учун ор-номус, орият масаласи бўлиб қолмоғи шарт. Она тилимиз — миллий ғуруримиз, шаънимиз, ору номусимиз бўлиб келган ва шу тил атрофида миллатимиз бирлашиб турибди. Шундай экан, ўзбек тилининг гуллаб-яшнаши, такомиллашиб бориши ва келажакда дунё тилларидан бири бўлиб қолиши фақатгина сизу бизга, биздан қоладиган лисоний бойликка боғлиқ. Зеро, Навоий бобомиз: "Эл нетиб топқай мениким, мен ўзимни топмасам", деб хитоб этганларида, аввало, инсоннинг ўзлигини англашини, ўзликни англаш эса, ўз она тилидан бошланишини назарда тутган.

Она меҳри, Она Ватан туйғуси, Она тилининг жозибаси, шукуҳи, куч-қудрати бизни фақатгина улуғликка чорлайди, эзгу мақсад сари йўналтиради. Севимли шоиримиз Омон Матжон ёзганидек:

Она тил! У бизга маъбад бетимсол.
Ҳар бир миллат учун ўз тили Она!
Тил — ўтмиш, тил — бугун, тил — бу истиқбол,
Тил она халқингдан нурли нишона.
Не бор *Она* деган сўздек, укажон,
Ўзбексан, ўзбек бўл, ўзбек, укажон!

Равшан ЖОМОНОВ,
Ўзбек тили ва адабиёти кафедра мудири,
филология фанлари номзоди, доцент

БИР ШЕЪР ТАРИХИ

ДАРД ДОЯЛИК ҚИЛГАН ШЕЪР

Довруғ солиб, машҳур бўлиб кетган шеърларнинг қай тариқа туғилиши билан шоирнинг мухлислари, қолаверса, бутун шеърият муҳиблари қизиқиши табиий ҳол, албатта. Зотан, ҳассос шоирлар — Ғафур Ғуломнинг "Вақт" ва "Соғиниш", Ойбекнинг "Наъматак", Ҳамид Олимжоннинг "Ўрик гуллаганда" шеърларининг битилиб дунёга келиш тарихи кўпчиликка аён. Ардоқли шоиримиз Абдулла Ориповнинг "Муножотни тинглаб..." шеъри ҳам ўз "таржимаи ҳол"ига эга бўлган шундай асарлар сирасидандир.

— Талабалик йилларимизда Лабзак маҳалласидаги бир торгина уйда ижарада яшаганмиз,— деган эди Абдулла ака 2002 йилнинг 2 март куни Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида бўлган учрашувда. — Андижонлик курсдошим Маҳкам Маҳмудов билан аҳил эдик. У жуда истеъдодли: шеър, ғазал, ҳикоя ёзади, илмий мақолани ҳам қойиллатади. Айниқса, бизни мумтоз адабиётга бўлган ихлос бирлаштириб турарди. Стипендиямизни йиғиб, ўша замон учун катта бисот саналмиш патефон сотиб олганмиз. Доира ликопча устига пластинка қўйиб мурватини бурасангиз бас, игна учидан қўшиқ чиқаверар эди. Навоий, Атойи, Саккокий, Мунис, Огаҳий, Махтумкули ғазаллари билан айтиладиган қўшиқларни Комилжон Отаниёзов, Юнус Ражабий, Берта Давидова, Саодат Қобулова, Муҳаммаджон Каримов, Ҳанифа Мавлонова каби санъат усталари ижросида сел бўлиб тинглаймиз. Мақомларга меҳримиз баланд эди. Эшитганларимизни шарҳлаймиз, қўшилишиб хиргойи қиламиз.

Шундай кунларнинг бирида мумтоз куйни тинглай туриб, мени оғир мунг босди, қалбимда бир ҳазин шеър илҳоми пайдо бўлди. Алалхусус, ушбу шеър юзага келган эди. Мен уни шоша-пиша, қоғозга туширганман:

Қани, айт, мақсадинг нимадир сенинг,
Нега тилкалайсан бағримни, оҳанг.
Нечун керак бўлди сенга кўз ёшим,
Нечун керак, рубоб, сенга шунча ғам!

Эшилиб, тўлғониб инграниди куй,
Қайлардан келмоқда бу оҳу фарёд.
Ким у йиғлаётган, Навоиймикин
Ва ё май куйчиси Ҳайёммикин, дод!

Бас, етар чолғучи, бас қил созингни,
Бас, етар, кўксимга урмагил ханжар,
Наҳотки дунёда шунча ғам бордир...
Агар шу "Муножот" рост бўлса агар.

Агар алдамаса шу совуқ симлар,
Гар шул эшитганим бўлмаса рўё.
Сен бешик эмассан, дорсан, табиат,
Сен она эмассан, жаллодсан дунё!

Эшилиб, тўлғониб инграниди куй,
Асрлар ғамини сўйлар "Муножот".
Куйи шундай бўлса, ғамнинг ўзига,
Қандай чидай олган экан одамзод!

Икки банднинг ўрнини алмаштирдим. Шеър:

Куйи шундай бўлса, ғамнинг ўзига,
Қандай чидай олган экан одамзод?! —

мисралари билан тугаган эди.

Тўлғоқдан қутулиб, кўзи ёриган онадай бутун олам мунаввар бўлиб кетганини туйдим. Шеърни бир-икки қайта ўқидим. Ўзимга ёқди. Кейин тағин бир-икки сўзни ўзгартирган бўлдим. Кайфиятим сал ўзига келгач, қайтадан ўқиб кўрсам — ё алҳазар, ўша пайтлари менга ўхшаган шоирлар пешонасига тамға қилиб босиладиган «тушкун шеър» андозасининг нақд ўзгинаси экан. Кўп нарсадан оғзим куйган эмасми — буни бировга ўқисам, балога қоламан-ку. Уч кун ўйлай-ўйлай, изтироб билан шеърим битилган варақни ғижимлаб, мудом кичик чўян ўчоқ ёнида турадиган ўтин челакка итқитдим. Мен янги шеъримдан шу тахлит жудо бўлдим...

Орадан сал ўтиб, Ҳамид Олимжон номидаги Адабиётчилар уйида (Ёзувчилар уюшмасининг собиқ биноси) катта мушоира бўлди. Номдор шоирлар шеър ўқишди. Навбат ёшларга келганда, дўстим Маҳкамжон:

— Абдуллажон, ташлаб юборган шеърингизни мен олиб қўйибман. Сизга навбат тегса, шу шеърингизни ўқинг! — деб қолди ва ўзи оққа кўчириб қўйган шеърни тақдим этди. Навбат менга теккач,. таваккал деб, «Муножотни тинглаб...»ни ўқиб юбордим. У пайтлар хотирам, қувваи ҳофизам кучли, ўзимнинг, бошқаларнинг минглаб мисра шеърларини ёддан айтаверардим.

Дарҳақиқат, шеър кўпчиликка манзур бўлди. Миртемир домла, Шайхзода домлалар қутладилар. Устоз Абдулла Қаҳҳор эса ўзининг янги ёзган "Ўтмишдан эртаклар" қиссасига шу шеъримнинг сўнгги мисраларини эпиграф қилиб олди...

Маҳмуд САТТОРОВ

Ойхумор ПАРДАЕВА

ШУНЧАКИ ЯШАМА

Яшасанг, шунчаки яшама,
Зулматни ёритган зиё бўл.
Оқлагин онангнинг оқ сутин,
Элингга, юртингга фидо бўл.

Яшасанг, шунчаки яшама,
Дўстлардан аяма меҳрингни.
Умрбод изланиб ол билим,
Доимо чархлаб бор зеҳнингни.

Яшасанг, шунчаки яшама,
Умрингнинг йўллари бешафқат,
Тош келса кемиру, сув
келса симир
Номардга бош эгма сен фақат.

Яшасанг, шунчаки яшама,
Яхшиларнинг руҳи қўллагай.
Бошингдан айланиб
фариштлалар
Оллоҳ раҳмати-ла сийлагай.

Мен сизни соғиндим...
узаяр йўллар.

Висол онларини кутиб интизор,
Чаманзор четида гуллар ўсади.
Шабнам—кўз ёшини артади шамол,
Ҳарсанг—ҳижрон, унинг йўлин тўсади,
у сизни соғинди....

СИЗСИЗ

Ғам-ташвишлар тугамас асло,
Юраккинам нотинч тепади.
Ҳижрон, алам сел бўлиб гўё
Шодликларим ямлаб кетади.

Соат тинмай айланаверар,
Вақт дегани турмайди қараб.
Ёшлик чоғим қайларга кетар,
Мисли қуёш зулматта қараб.

Ҳижрон мени домига тортар
Бир ялт этган зиёга зорман.
Туйғуларим юракдан тошар,
Мен-чи, нуқул ҳижронга ёрман.

Назира АБДУЛЛАЕВА

ЁМҒИР

Мен ёмғирга қараб
Томчидан сўз изладим

Бу оқшомда мен сенга не дейман
Ва унутмоқ истадим
Орамизда бўлган сўзларни
Эсиз энди қайтариб бўлмас

Менга қарама ёмғир
Унутмоқни эплай олмайман
Мовий шаффоф кўзларингни
Қўмсар эдим мен
Бироқ эплармиканман
Раҳматим йўқ шафқатсиз сўзга

Йўқ Севги ўлди
Гўё Мен каби
Оқ либосга кирамону
Унутаман Сени
Тополмайман энди барибир
Бахтни
чунки изламайман

Мен ёмғирга қарадим
Само йиғлар мен каби
Сочингни ювмоқда ёмғир
Қўлларим титрайди
Лабим пичирлар
Ишон Мен сенга
Раҳм қилмайман.

Лобар ҚИЛИЧЕВА

ШАБНАМ

Боққа кирдим саҳарлаб,
Офтоб чиқмасдан.
Атиргулнинг баргида
Порларди шабнам.
Дум-думалоқ мунчоқдек,
Кўзни қувнатар.
Турфа ранги кўксида,
Гўзал нақадар.
Боғ оралаб бир майин,
Шамол эсарди.
Гул баргидаги шабнам,
Оҳ, тебранарди.
Қуёш чиқди самога,
Нурларин сочди.
Қуёшни кўриб шабнам,
Қайгадир қочди.

СОҒИНЧ САТРЛАРИ

Ўсма ўпган қошми бу зулук,
Бунча поксиз, бунчалар суюк?
Сиз борсизки, муҳаббат ҳам бор,
Сиз борсизки Муҳаммад буюк.
Ойдин қизлар, ойжамол қизлар,
Ойдан тушган оқ рўмол қизлар!

Дарҳақиқат, Муҳаммад Юсуфнинг халқ орасида машҳур бўлишига муайян маънода сабабчи аёлдир. У хоҳ она тимсолида, хоҳ маҳбуб тимсолида, хоҳи сингил тимсолида бўлсин, аёлни умр бўйи улуғлаб ўтди.

М.Юсуф, айниқса, оналарга атаб кўп шеър ёзган. Хонанда ва қўшиқчиларимизнинг номини чиқарган ҳам ана шу шеърлардир. У ёлғиз таянчим — меҳрибоним онам, деб тушунади. "Жонсиз танам устида ҳам парвона" бўладиган фақат онам, дейди. Оналарга бағишланган шеърларининг кўпчилигида оналарга дардини тўкиш бор. Шоир уларда чексиз меҳр-мурувват манбаини кўради. Ўзининг оналарсиз қанчалик ночорлигини айтади:

Яшаяпман шарпадек,
Сезилмай гоҳ, сезилиб.
Гоҳи кўкка интилиб,
Гоҳи ерга эгилиб.
Соғинганда шеър ёзиб
Юракларим эзилиб,
Эл ичра бир шоири,
Девонаман, Онажон!

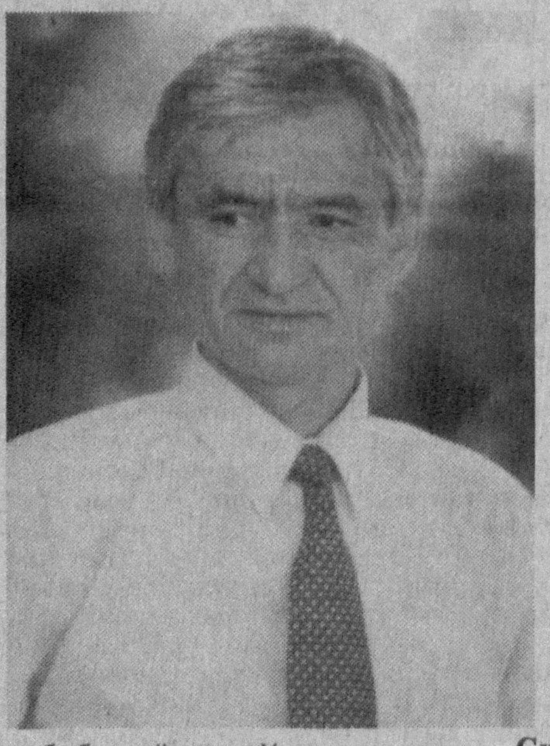

М.Юсуф ижодида оталар номидан қизларига айтилган шеърлар ҳам катта ўрин эгаллайди. Масалан, Нозимага аталган "Узр"да шоир-отанинг фикри шеърда бўлиб, ўз қизига етарли даражада эътибор қарата олмаганидан ўкиниш бор. Ўз қизларининг оталик меҳридан тўла қонмай ўсаётганидан эзилади, "ота" номини оқлолмадим, дейди...

"Соғинч сатрлари" шеърида эса, шоирнинг синглисига — аканинг сингилга бўлган соғинчи ифода этилади. Синглисини эсларкан, у ўз қишлоғини, ёшлик чоғларини қўмсайди. Аканинг ҳам, сингилнинг ҳам ҳозирги ҳолати ўша беғуборлик пайтларидагича эмас, лекин бунга сингил, энг аввало, аёл сифатида кўниккан, лекин шоир бунга кўниколмайди.

Синглим менинг,
Хушрўйгина синглим менинг.
Сени кутар тор уйингда
тўққиз бола.
Кенг уйингда поёни йўқ
дашту дала,
Сен кўникдинг,
Кўникмади кўнглим менинг.

Муҳаммад Юсуфнинг муқаддас зот — онага, умуман, аёлларга бағишланган шеърлари ҳақида кўп гапириш мумкин. Биз эса гапимизни мухтасар қилиб, шоирнинг бу улуғ мавзуда баҳоли қудрат ўз сўзини айтолганини таъкидлашга уриндик, холос.

Сардор ҒОЗИЕВ, талаба

КЎНГИЛНИ ЁРИТГАН ЗИЁ БЎЛ

"НАФОСАТ"ДА ҚАЛАМ ЧАРХЛАНАДИ

Мусиқа, куй-қўшиқ шеъриятга ошно тутинган кўнгил ишқ-муҳаббат жилолари ила нурланади. Шу баробарида ҳаётга иштиёқ ошади, дунё рангин суратларда кўринади. Бинобарин, "Нафосат" газетаси теварагида жамлашиб, бадиий ижод сир-асрорларини ўрганаётган талабалар орзу-истаклари ҳам беқиёс.

Маданият институти нашри саналмиш "Нафосат" хилма-хил мавзулардаги хабарлар, таҳлилий мақолалар, ижод намуналари билан кўпчиликда қизиқиш уйғотмоқда. Саҳифамизда ана шу муҳитда қалам чархлаётган ижодкорлар машқларидан намуналар ўқийсиз.

Насиба ЭРНАЗАРОВА

НЕЧУН АЛДАДИНГ?

Юрагим эзилиб йиғлайман сим-сим,
Изингдан термулиб боқаман жим, жим,
Сенсиз ёруғ дунё кўринар тим, тим,
Нечун алдаб кетдинг, нечун алдадинг?

Ишқ деган дардимга даво бўлмадинг,
Сени жондан севдим, парво қилмадинг,
Оҳ... Нетай, севгимнинг қадрин билмадинг,
Нечун алдаб кетдинг, нечун алдадинг?

Бу кун юрагимни армон чулғайди,
Дилимни аламли ҳижрон тиғлайди,
Кўз ёшга кўмилиб кўзим йиғлайди,
Нечун алдаб кетдинг, нечун алдадинг?

Айт, жоним, дунёни сенсиз нетайин,
Энди ҳар ўтказган куним бетайин,
Хаёлингдан узоқ қайга кетайин,
Нечун алдаб кетдинг, нечун алдадинг?

УМИДНИНГ КУЧИ

Яшамоқлик гар бўлса қийин,
Умидсизлик бўлиши тайин,
Ич-ичингдан эзилган сайин,
Доим умид сени асрайди.

Ҳаёт сенга бешафқат келса,
Ҳатто дўстинг ҳолингдан кулса,
Аламлардан юрагинг тўлса,
Бил, ўшанда умид асрайди.

Қадрингга ҳеч кимса етмаса,
Кимдир сени севиб кутмаса,
Умидсизлик хароб этмаса,
Ўшанда ҳам умид асрайди.

Ҳаловатинг бўлмаса тунда,
Азоб чексанг ҳар ўтган кунда,
Ҳатто яшаш жонга текканда,
Фақат умид сени асрайди.

Умид шундай кучли, бебаҳо,
Шунинг учун унга зўр баҳо,
Ҳаётингга жавобгар даҳо,
Умид, умид сени асрайди.

Олмос БЕКМИРЗАЕВ

НАФС

Ғанимнинг енгасан қидирмай имкон,
Тоғларни янчгайдир баҳодир ўғлон.
Қалбимни ўртайди шу савол мудом:
Қачон ўз нафсингни енгасан инсон?

Мағлубсан, айт, нега унинг қошида,
Бошингни эгасан бермоқ учун жон.
Оғирдир сендан-да ҳамал тошида,
Қалбингни кемирган бу қора туғён.

Нафснинг занжирин узмоқ бўлсанг гар
Ўзгадан сен мадад сўрама зинҳор.
Бу дарддан мосуво бўлмоғинг учун
Аввало ўзингни енгмоғинг даркор.

Шоира/ ТЎЙЧИ қизи

ҚАЙДАСАН

Ҳижронлар қалбимни ўртаса бир дам,
Соғинчдан тунлари йиғласам, эркам,
Аламлар қийнаса, эзганида ғам,
Мен сени қайлардан излай, дўстгинам?

Кечалар оромим йўқотсам бир зум,
Хаёлим чалкашса ҳайрону маҳзун,
Мени ташлаб кетдинг фироққа нечун
Мен сени қайлардан излай, дўстгинам?

Орзу-армонларинг қайларда қолди,
Ҳаётга ишончинг қайга йўқолди,
Наҳот хаёлингни кимлардир олди,
Мен сени қайлардан излай, дўстгинам?

Қалбим мозорида бечора Мажнун,
Кўзларим нигорон йўлингда бу кун,
Не-не тунлар ўтди бағрим лолахун,
Мен сени қайлардан излай, дўстгинам?

Нодира САИД АЗИМ

ҚИШЛОҒИМ

Қишлоғим кўзимдан ўтмоқда бир-бир,
Соғинч тилсимидан кўнглим паришон,
Айтақол, дўстгинам, бу қандайин сир,
Уни бир кўрмоқ-чун берардим жаҳон.

Қишлоғим кўзимдан ўтмоқда бир-бир,
Сигир, қўй ҳайдаган ёш "чўпон"лари,
Ўтмоқда онамнинг тўла бир тандир
Мен учун аталган кулча нонлари.

Қишлоғим кўзимдан ўтмоқда бир-бир,
Дўстларим ҳам маъюс кўздан ўтади,
Даврани тўлдириб турардим ахир,
Энди улар менсиз билмам нетади.

Қишлоғим кўзимдан ўтмоқда бир-бир,
Қишлоғим, онамдай кутасан мани,
Жилмайиб қўясан тиласам сабр,
Худди кутаётган синглим сингари.

Қишлоғим кўзимдан ўтмоқда бир-бир,
Қалбимдан отилар бир нолаи ун,
Шошмагин, нон-тузинг оқлайин ахир,
Бошни баланд тутиб бораман бир кун.

Зуҳра СОБИРОВА

У СИЗНИ СОҒИНДИ...

Юрагим қўрида порлаган юлдуз,
Сиз томон талпинар ҳар лаҳза, ҳар он,
Хаёлим сиздадир кеча-ю кундуз,
Мен сизни соғиндим...
қисқадир имкон.

Хотир дафтаримда ўтлиғ муҳаббат,
Таърифига сўз ҳам ожизлик қилар.
Умрбод сизни деб ўтгумдир албат,

ЛАТИФАЛАР

Хотин эрига ҳисобот беряпти:
— Биласизми, бугун менга пул керак бўлиб қолди. Ишхонангизга ўтдим. Қарасам, хонангизда йўқ экансиз. Костюмингиз осиғлиқ турган экан. Чўнтагидан эллик минг олдим.
— Қизиқмисан, мен ҳозир умуман бошқа хонага кўчиб ўтганман-ку!

* * *

Жабрдийда аёлни сўроқ қилишяпти:
— Айбланувчи, сизни зўрлаётганда нега ёрдам сўраб қичқирмадингиз?
— Қичқирмоқчи эдим, анави ярамас мени қўрқитди.
— Қандай қилиб?
— Ғинг десанг, ҳозироқ қочиб кетаман, деб.

* * *

— Жаноб полициячи, ҳозиргина мени тунаб кетишди: соатимни, пул солинган портфелимни олиб қўйишди.
— Нима учун ёрдамга чақирмадингиз?
— Оғзимда иккита тилла тишим бор, шунинг учун бақиришга қўрқдим-да.

* * *

Учрашувда қиз йигитга:
— Сиз футболчи бўлсангиз керак?
— Қаердан билдингиз?
— Қучоқлашиш ва ўпишишингиздан!

* * *

Қорбобо уч яшар қизчадан сўраяпти:
— Хўш, қизалоқ, бу йил нимани орзу қилдинг? Нима совға қилай, айт?
— Адажон, соқолингизни ечиб бейинг...

* * *

Тадбир. Бошловчиларнинг саҳнадаги ўзаро гаплари:
— Мана, тадбирни ҳам зўрға бошлаб олдик.
— Нега энди зўрға?
— Эй, бир кун келсак залимиз банд бўлади, иккинчи кун зал бўлганда, манови қурмағур аппарат бўлмайди. Учинчи кун аппарат ҳам, зал ҳам бўлганда...
— Хўш, хўш?
— Мана! Энди бирорта ҳам томошабин йўқ!..

Абдулла ФАЙЗИЕВ тўплаган

ОМАДСИЗ ОШИҚ

ҲАЖВИЯ

Менинг бошимга ҳам ишқ савдоси тушди. Севиб қолдим. Қиз жуда бадавлат оиладан, мен оддий ишчи оиласида туғилганман. Хуллас, у бой, мен камбағал, деб хаёл суриб турган эдим, дафъатан менда ғурур пайдо бўлди. Ахир, бой бўлса ўзига, камбағаллик айб эмас-ку?! Етти мучам соғ, бировдан кам жойим йўқ, ҳатто қулоғимда ортиғим ҳам бор. Кўринишим чакки эмас, озгина орикқлигимни ҳисобга олмаса. Қизга шундай сўз айтайки, ўзи мени севиб қолсин. Ҳозир шу бекатга келиб автобус кутади, нима десам экан? Яхши қиз, мен сизни севиб қолдим... Йўқ, ахмоқлик бўлади, бирорта теша тегмаган сўз топишим керак. Шу вақт ёнимда дўстим Тоҳир пайдо бўлди.

— Ҳа, Ортиқ, нега хомушсан? — деди дўстим.

— Эй, Тоҳир, сен сўрама, мен айтмай. Бир қизни севиб қолдим. Ҳозир шу бекатга келиб, автобус кутади. Нима дейишни билмай ўтирибман.

— Биласанми, мен қаллиғим билан қандай танишганман?

— Қандай?

— Қаллиғимнинг ҳамёни тушиб қолганда, мен топиб бериб муҳаббатини қозондим. Сен ҳозир у қиз келганда, чўнтагидан ҳамёнини оласан.

–Қанақасига?!

–Сездирмай, аста чўнтагидан ўмариб ердан топиб олгандек эгилиб, ҳамённи қайтариб берасан. Қарабсанки, севгилинг сенга ўз ташаккурини билдиради. Пайтдан фойдаланиб: "Яхши қиз, сизни кузатиб қўйсам майлими?" — дейсан. Ҳамёни топилганидан қувонган қиз рози бўлади.

Мен олтин топиб олган ёш боладек севиниб кетдим.

— Раҳмат, дўстим, ҳақиқий ўртоқ шундай бўлади, мени ночор аҳволдан қутқардинг, — дедим.

Шу вақт узоқдан қизнинг келаётганини кўриб, режамни амалга ошириш учун ўрнимдан турдим. Тоҳир менга "бор" деб ишора қилди. Қиз бекатга бироз етмай тўхтаб, автобус кута бошлади. Мен қизни зимдан кузатиб, қулай фурсат изладим. Дўстимга қарасам, у қўли билан нималардир деб, имлар эди. Қизнинг ён томонига ўтдим. Ана омаду мана омад: чўнтагидан узунгина ҳамёнининг бир учи чиқиб турар эди. Қизга яқинлашиб, сездирмай ҳамёнини ўғирладим. Қиз ҳеч нарсани сезгани йўқ, энди ҳамённи ердан топиб олгандек эгилиб, уни қайтариб бериб, қизнинг муҳаббатини қозонишга жазм қилувдим. Аммо мени узоқдан бир милиционер кузатиб турган экан. Дарҳол жиноят устида ушлагандек бўлиб қўлимни қайирди.

— Яхши қиз, бу сизнинг ҳамёнингизми? — деб сўради милиционер.

— Ҳа, — деди қиз.

— Бу йигит сизнинг ҳамёнингизни чўнтагингиздан ўғирлаб олди.

— Йўқ, йўқ, — шошганимдан тилим калимага келмасди.

Қиз менга нафратомуз қаради. Чиройли шаҳло кўзлари қисилиб, бетимга тарсаки тортиб юборди. Мен тушунтирмоқчи бўлиб оғиз жуфтлаган эдим, қизнинг иккинчи тарсакисидан бурним қонаб кетди. Ўғри эмаслигимни исботлаш учун дўстим томонга қарадим. Тоҳир аллақачон жуфтакни ростлаган экан. "Ўғри", "ўғри" деб қиз юзимга тарсаки тушира кетди. Бақир-чақирдан атрофимга одамлар йиғилишди. Текин томошани мен ҳам яхши кўрар эдим, лекин бировни чертмаганман. Йиғилган оломон ичидан билмайман кимдир келиб, пешонамга мушт туширди. Кўзимдан ўт чиқиб кетди. Кимнингдир орқадан берган зарбасидан сўнг ҳеч нарсани эслолмайман. Юзимга сув сепиб, ҳушимга келтиришди. Тепамда ўша мен севгисини қозонмоқчи бўлган қиз қаққайиб турар эди.

— Ундан кўра ишласанг ўласанми? Филдек кучинг бор бўлса?!

— Мен сизни севаман, яхши қиз,-дедим аранг куч топиб.

— Нима?!

— Сизни севганим учун ҳамёнингизни олдим, яна қайтариб бермоқчи эдим...

— Топган гапинг шуми?! Яна нималар дейсан, ярамас!

Мен милиционерга шу қизни қанчалик севишимни, танишиш учун шундай қилганимни, турмуш қуриш ниятида эканлигимни тушунтиришга ҳаракат қилдим. Бари бефойда бўлди. Милиционер қўлимни қайирганча, "Сендақаларнинг кўпини кўрганман, сендан баттар ёлғончиларни тутганман. Келиб-келиб сенинг шу гапингга ишонаманми?" — деб ўдағайлади.

Дўстимнинг маслаҳатига кирганимга минг пушаймон бўлдим. Ички ишлар бўлимида, яратганга минг шукр, мени тушунадиган одамлар бор экан. Айбсизлигимни исботлаб бердим. Қўйиб юборишди. Ҳаммасига раҳмат айтдим. Ўша бекатда яна автобус кута бошладим. Шу пайт ёнгинамга қадди-басти келишган бир гўзал келиб тўхтади. Сумкасидан ниманидир ахтариб бехосдан ҳамёнини тушириб қўйди. Мен жимгина кузатиб турдим. Қиз эса ҳамёнини тушириб қўйганини сезмасди. Ҳамённи ердан олдим. "Яхши қиз, ҳамёнингиз тушиб қолибди", демоқчи эдим. Қиз менга, сўнг ҳамёнига қараб, "Бер ҳамёнимни! Ўғри!" деб торткилай бошлади. Мен нима қилишни билмай, вазиятни тушунтираман деб ҳамённи қаттиқ ушлаб турибман. Қизнинг ранги докадек оқариб кетди.

–Ўғри! Ҳамёнимни бер! — деб бақира бошлади. Ура қочдим. Мендан ҳам тез югурадиганлар бор экан. Дарров етиб олишди. Калтаклаб қўйиб юборишса ҳам рози эдим. Лекин инсофли одамлар экан, мени Ички ишлар бўлимига судрашди. Рўпарамдаги, менинг аҳволимни тушуниб қўйиб юборган милиция капитанига энди нима десам экан? Мени тушунишармикан? Сиз не дейсиз?

Хислат ПЎЛАТОВ, талаба

ЭЪЛОН

"АЗИЗ ОНА ЮРТИМ НАВОЛАРИ"

Боши биринчи бетда.

"Азиз она юртим наволари" фестивали 2004 йил 7 феврал куни соат 18:00да "Туркистон" саройида бошланади.

8-9 феврал кунлари фестивал доирасида "Наврўз" мавзуидаги янги қўшиқларнинг Республика танлови ўтказилади.

Республика фестивали ва танловига иштирокчилар 2003-2004 йилларда яратилган "Наврўз" умумхалқ байрами мавзуидаги янги эстрада қўшиқларини тавсия этишлари керак.

Танлов икки босқичда ўтказилади:

Биринчи босқичга ҳар бир иштирокчи иккита қўшиқни тавсия этиши лозим.

Иккинчи босқичда иштирокчилар ҳайъат комиссиясининг хоҳишига асосан биринчи босқичда ижро этилган қўшиқлардан бирини ва яна ихтиёрий равишда турли мавзу ва жанрларда яратилган битта эстрада асарини ижро этишлари лозим.

Танлов қўшиқлари ҳар икки босқичда жонли равишда (ёки "-1" асосида) ижро этилиши шарт.

Фестивалнинг тўртинчи куни унинг қатнашчилари ва танлов ғолиблари иштирокида "Азиз она юртим наволари" фестивалининг якуний маросими — катта байрам концерти бўлиб ўтади.

Фестивал ва танлов иштирокчилари амал қиладиган мезонлар:

1) Танлов иштирокчилари "Наврўз" умумхалқ байрамининг Ташкилий қўмитасига ўз қўшиқларини тавсия этаётганда:

а) қўшиқларини фақат жонли равишда (ёки "-1" асосида) ижро этишлари;

б) шеърнинг ғоявий ва бадиий савиясига эътибор беришлари;

в) мусиқа ва матннинг ўзаро уйғунлигини таъминлашлари;

г) қўшиқнинг оҳангдорлиги ва тарбиявий аҳамиятига эътибор қаратишлари;

д) қўшиқнинг халқчиллиги ва миллийлигига эришишлари;

е) "Наврўз" байрамининг асл моҳиятини бадиий ифода этишлари;

ж) қўшиқлар ёшларни бунёдкорлик ишларига чорлашига интилишлари лозим.

2) Танлов иштирокчилари "Наврўз" умумхалқ байрамига бағишланган янги эстрада қўшиқларини театрлашган томоша ёки қўшиқ ва рақс композициялари асосида ҳам тавсия этишлари мумкин.

3) Танлов иштирокчилари мамлакат водий ва воҳаларига хос ўзбек халқ ашула, лапар ҳамда айтишувлари асосида яратилган эстрада қўшиқларини, замонавий бастакор ва шоирларнинг асарларини ижро этаётганда:

а) ўзбек миллий эстрада санъатига хос анъаналарни;

б) ўзлигининг ижро услубларини;

в) овоз имкониятларини;

г) талаффуз, саҳна ҳаракати ва маданиятини;

д) артистлик маҳорати ва хонандаларнинг саҳна либосларини ўз чиқишларида намойиш этишлари лозим.

4) Хонанда ва созандалар танлов тадбирларида ўзбек миллий созларига алоҳида эътибор бериб, ўз асарларида уларни тўғри ва ижодий ишлата билишлари зарур.

"Азиз она юртим наволари" фестивали ва танловида иштирок этишни хоҳлаган эстрада гуруҳлари ва яккахон хонандалар Ташкилий қўмитага қуйидаги ҳужжатларини топширадилар:

а) ариза;

б) тадбирга иштирок этиш учун тегишли муассасалардан тавсиянома;

в) қўшиқ шеърларининг матнлари;

г) тадбирга тавсия этилган асарларни саралаш босқичидан ўтказиш учун қўшиқларнинг аудио-видео кассеталардаги ёзувлари.

Фестивал ва танловнинг саралаш босқичлари 2004 йилнинг 1-20 январ кунлари Қорақалпоғистон Республикаси, барча вилоятлар ва Тошкент шаҳрида бўлиб ўтади.

Саралаш босқичларида биринчи, иккинчи, учинчи ўринларни эгаллаган эстрада гуруҳлари ва яккахон ижрочилар республика танловининг биринчи босқичида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритадилар.

Вилоят бўлимлари танловга тавсия этилган эстрада гуруҳлари ва яккахон хонандаларнинг ҳужжатларини "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмасида тузилган Ташкилий қўмитага 2004 йилнинг 21 январигача топширишлари зарур.

Манзил: Тошкент шаҳри Навоий кўчаси, 2-уй "Туркистон" саройи. Тел: 134-00-43.

Танлов ғолибларига қуйидаги совриндор ва мукофотлар топширилади:
битта биринчи ўрин — 300.000 сўм пул мукофоти, I даражали диплом;
битта иккинчи ўрин — 200.000 сўм пул мукофоти ва II даражали диплом;
битта учинчи ўрин — 100.000 сўм пул мукофоти ва III даражали диплом;
учта рағбатлантирувчи мукофот — 70.000 сўм, дипломлари билан.

Танловнинг пул мукофотлари хонанда, бастакор ва матн муаллифларига тенг тақсимланади.

Шунингдек, бастакорнинг энг ёрқин мусиқа асари учун, шоирнинг энг қўшиқбоп, Ватанимизни, халқимизни, истиқлолимизни ва "Наврўз" умумхалқ байрамини улуғловчи шеърий асари учун, оранжировка устасининг замонавий ва миллий руҳда моҳирона яратилган асари учун махсус дипломлар ва Ташкилий қўмитанинг мукофотлари топширилади.

Танловда иштирок этган энг ёш ва истеъдодли соҳибларига Ўзбекистон "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг қимматбаҳо совғалари билан тақдирланадилар.

Танлов қатнашчиларининг йўл харажатлари уларни танловга тавсия этган ташкилот томонидан қопланади.

Танлов иштирокчиларининг меҳмонхона, овқатланиш харажатларини (уч кишигача бўлган) Ташкилий қўмита ўз зиммасига олади.

Ташкилий қўмита

ЭНГ ЯХШИ ДЎСТ

Китобга муҳаббат, уни қадрлаш, ўқишга иштиёқ элимизнинг қон-қонига сингиб кетган.

Буни доноларнинг китоб ҳақидаги ўгитлари, фолклор асарлари, халқнинг анъанавий тарбия усулларида акс этган китоб билан боғлиқ хилма-хил ҳаётий расм-русумлар, удумлар ва урф-одатлардан ҳам билиш мумкин. Халқ китоб ҳақида нақл-ривоятларгина эмас, балки кўплаб мақоллар, афоризмлар, топишмоқлар, ҳикматлар ҳам яратган. Абдураҳмон Жомийнинг китоб ва китобхонлик ҳақидаги ушбу мисраларига эътибор беринг:

Китобдан яхшироқ дўст йўқ жаҳонда,
Ғамхўринг бўлғай у ғамли замонда.
У билан қол танҳо, ҳеч бермас озор,
Жонингга юз роҳат беради такрор.
Билимдонлар сўзи бордир бу бобда,
«Билимдон гўрда-ю, илм китобда!»
Агар ёлғиз эсанг ҳамдард китобдир,
Билим субҳидаги нур ҳам китобдир.

Китоб ва китобхонлик ҳақидаги халқ анъанавий пандномаси билан улуғларнинг дунёқараши, мулоҳазалари бир-бирига жуда яқин, бири иккинчисини тўлдиради. Бу ҳол китобнинг катта маънавий кучга эгалиги, китобхонлик ҳар қандай инсон учун юксак мезон эканлиги билан изоҳланади.

Ҳар қандай кишининг маданияти унинг китобга муносабати билан изоҳланади. Шу маънода олганда, бугунги кунда китоб ўқиш ва унга муносабат бир қадар сусайгандек. Ёшлар кўпроқ кино, видео, телевидение каби санъат турларига қизиқиб кетдилар. Бироқ китоб мутолаасидаги роҳатни кино ва видео томошасидан ололмайсиз. Яхши китоб кишини дунё ташвишларидан холи қилади. Олимларнинг айтишича, турли стресс ва асаб касалликларига ҳам айнан кишиларнинг китобдан узоқлашиши билан боғлиқ.

Халқимиз менталитетидан келиб чиқадиган бўлсак, доимо яхшилик, адолат ва эзгулик улуғланган. Оддий эртак ва маталларда ҳам доимо яхшилик ёмонлик устидан ғалаба қозонган, адолат зулм устидан ғолиб келган. Халқимиз афсоналар яратган ва уларда озодлик ва ҳуррият васф этилган. Тиллардан тилларга ўтиб келган достонларда мардлик ва жасорат улуғланган. Бу ҳам тарбиянинг бир усули бўлиб, у ўтган асрнинг ўрталарида кенг қулоч ёйган. Ҳатто қатағон йилларида ҳам қиссахонлик, ғазалхонлик кечалари ташкил этилган. Қатағонга учраган китоблар мутолаа қилинган. Абдулла Қодирийнинг "Ўткан кунлар" ва "Меҳробдан чаён" асарларини тунда, эл уйқуга кетганда ўқишганини оталаримиз айтиб беришгани ҳали ёдимда. Ана шундай оғир ва мураккаб паллада ҳам халқ китобдан юз ўгирмаган.

Бинобарин, китоб — ҳамиша илм-маърифат, адаб ва ахлоқ манбаи бўлиб келган. Бугунги кунда ёш авлодни миллий қадриятлар руҳида тарбиялашда ҳам китобдан кўра қудратлироқ восита йўқ.

Саодат ЙЎЛДОШЕВА,
Тошкент давлат Маданият институти кафедра мудири

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

МУАЛЛИМНИНГ КИТОБИ

Бибихон Шералиеванинг номи Қибрай ва қибрайликлар учун яхши таниш. У узоқ йиллардан бери туманда билим тарбияси, оналик ва болалик масалалари, ижтимоий соҳалар ривожига ҳисса қўшиб келмоқда.

Касби адабиёт ўқитувчиси бўлган Бибихон опа ёшлик чоғларидан шеърлар ёзади. Яқинда Бибихон Шералиеванинг турли йилларда ёзган турфа мавзудаги шеърлари Тошкентдаги "Наврўз" нашриёти томонидан китоб ҳолида чоп этилди. Китоб "Тилагим" деб аталади. Тўплам мундарижаси ўзбек аёлининг инсонийлик, қадр-қиммат, меҳр-оқибат, вафо ва садоқат, ватанпарварлик туйғулари йўғрилган эзгу ниятлари акс этган шеърлардан тузилган.

Шавкат МАНСУРОВ

Душанба 24.11

«Ўзбекистон» телеканали

15.00 «Таҳлилнома».
15.45 ТВ клип.
15.55 «Қиш сонатаси». Телесериал.
17.05 Рамазон туҳфаси. «Истиқлол неъмати».
17.30 Бир жуфт қўшиқ.
17.40 «Алпомиш изидан». Видеофильм. 3-қисм.
18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
18.10 Юнон-рум кураши бўйича «Тошкент кубоги» халқаро турнири.
18.40 «Таянч нуқтаси».
18.55 «Шеър ва шуур».
19.05 «Мулкдор».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 ЭЪЛОНЛАР.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 Биржа ва банк хабарлари.
20.30 «Ахборот».
21.05 2003 йил - Обод маҳалла йили. «Кўпчилик қаторида».
21.25 Тасанно.
21.35 «Ошин». Телесериал.
22.05 «Келин-куёв». Телешоу.
23.05 «Ахборот-дайжест».
23.25-23.30 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

16.00 Кўрсатувлар дастури.
16.05 «Янги авлод» почтаси.
16.20 Олов билан юзмаюз.
16.40 Очун.
17.05 Жаҳон жуғрофияси.
17.55 ТВ - анонс.
18.00 Ёшлар овози.
18.20 «Меҳр кўзда». Мактубларга шарҳ.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ – анонс.
19.40 Одил сўз.
20.00 Мусиқий лаҳзалар.
20.10 Сув – ҳаёт манбаи.
20.15 Илдиз ва япроқ.
20.35 ТВ - адвокат.
20.40, 21.25, 22.35 Эълонлар.
20.45 «Гвадалупе». Телесериал.
21.30 Қишлоқдаги тенгдошим.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: Интерфутбол.
0.25 -0,30 Хайрли тун.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 ТТВ да сериал: «Ит уяси».
17.45 Болажонлар экрани.
17.55 «Хориж хабарлари» (рус)
18.00, 20.50 «Экспресс» телегазетаси.
18.10 «Халқ саломатлиги йўлида».
18.30, 20.00, 20.35, 22.00 «Пойтахт» ахборот дастури.
18.45 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.15 «Хориж хабарлари».
19.20 ТТВда сериал: «2000 йилдан сўнг».
20.20 «Ҳамшаҳарлар».
21.00 «Ўзбекистон Конституцияси-истиқболимиз қомуси».
21.20 ТТВда сериал: «Лўлининг бахти».
22.20 Кинонигоҳ. «Оқ фотиҳа».
23.50-23.55 Хайрли тун, шаҳрим !

«Халқаро» телеканал

7.00 – 8.30.
16.00 Кўрсатувлар тартиби.
16.05 «Вести».
16.20 «Эрмитаж кўзгулари». Ҳужжатли фильм.
16.30 «Парле ву франсе?»
16.55 «Вернисаж». Концерт.
18.25 «Спорт масканларида».
18.45 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
19.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
20.00 «Мени кутгил».
21.00 «Время».
ЎзТВ-IV.
21.30 «Бизнес-ревю».
21.35 «Соломея». Сериал.
22.25 «Хусусийлаштириш: қадам-бақадам».
22.45 «Ахборот».
23.20 Кинематограф. «Катта талант». Бадиий фильм.
00.30 «Тунингиз осуда бўлсин!»

Сешанба 25.11

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 Газеталар шарҳи.
8.55 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
10.00, 12.00 , 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
10.05 «Ҳидоят сари».
10.25 «Ўзбекистон» телеканалида илк маротаба: «Қор қўйнида лола». Бадиий фильм.
11.15 «Мулкдор».
11.35 Мультфильм.
11.55 , 13.55 ТВ анонс.
12.05 «Барҳаёт сиймолар».
12.25 «Олимп сари йўл». Спорт дастури.
12.40 «Кўпчилик қаторида».
13.00 , 14.40 ТВ клип.
13.10 «Ошин». Телесериал.
13.40 «Аския».
14.10 «Муносабат».
14.50 «Бизнес ҳафта».
15.05 «Яхшилик».
«Болалар сайёраси»:
15.40 1. «Ёш юлдузлар». 2. «Олтин тож». Телевизион ўйин.
16.40 «Алпомиш изидан». Видеофильм. 4-қисм.
17.00 «Ватанимга хизмат қиламан».
18.10 Кураш бўйича талабалар республика турнири.
18.35 ТВ клип.
18.45 «Тафсилот».
19.00 «ТВ Бинго миллионер». Телелотерея.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Айёмингиз муборак!»
22.05 «Ошин». Телесериал.
23.05 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

7.00 «Мунаввар тонг». Информацион дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 ТВ - анонс.
9.20 «Янги авлод» студияси: Катта танаффус, Бахтли болалик.
10.00 Болалар экрани: «Фаррух ва Зумрад», «Жасур чўпон бола».
10.30 «Галатепалик авлиё». Телевизион бадиий фильм.
10.55 ТВ - анонс.
11.00 «Давр» ҳафта ичида.
11.35 ТВ - адвокат.
11.40 «Гвадалупе». Телесериал.
12.20 Ёшлар овози.
12.40 «Ўзбектелефильм» студияси намойиш этади: «Қуёшли ўлкам».
12.50 Олтин мерос.
13.00 Давр.
13.10 «Ўзбектелефильм» студияси намойиш этади: «Умрбоқий қўшиқлар».
13.45 Интерфутбол.
15.35 «Маҳаллада дув-дув гап». Бадиий фильм.
16.55 ТВ – анонс.
17.00 Кўрсатувлар дастури.
17.05 «Янги авлод» студияси: Дунё ва болалар.
17.25Таянч.
17.45 Қўли гул уста.
18.05 Ёшлар овози.
18.25 Автопатрул.
18.45 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр» - интервью.
19.50 Ғазал соғинчи.
20.10 Марди майдон.
20.30 Олтин мерос.
20.45 «Гвадалупе». Телесериал.
21.30 Буюк ипак йўлларида.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 Ҳандалак плюс.
22.50 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: 1.Нокаут, 2.Теннис.

«Тошкент» телеканали

17.20 Ўзбектелефильм студияси намойиш этади: «Юнус Ражабий».
17.45 Мультфильм.
17.55 «Хориж хабарлари» (рус)
18.00, 20.50 «Экспресс» телегазетаси.
18.10 Болажонлар экрани.
18.30, 20.00, 21.35, 22.05 «Пойтахт» ахборот дастури.
18.45 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.15 «Хориж хабарлари».
19.20 ТТВда сериал: «2000 йилдан сўнг».
20.20 «Туризм ҳақида».
21.00 «Биринчи бўса». Қисқа метражли бадиий фильм.
21.50 «Avto-news».
22.25 Кинонигоҳ. «Тоғлик куёв».

«Халқаро» телеканал

БИРИНЧИ КАНАЛ.
7.00 – 8.30.
16.00 Кўрсатувлар тартиби.
16.05 «Вести».
16.20 «Жонли табиат».
16.30 «Сув ости дунёси». Ҳужжатли фильм.
16.40 «Олам бўйлаб».
17.25 Болалар учун фильм «Қулоқли Финт».
18.45 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
19.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
20.00 «Нина». Сериал.
21.00 «Время».
ЎзТВ-IV.
21.30 «Бизнес-ревю».
21.35 «Соломея». Сериал.
22.25 «Ҳинд оҳанглари».
22.50 «Ахборот».
23.25 Кинематограф. «Водиллик келин». Бадиий фильм.

Чоршанба 26.11

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 ТВ маркет.
8.40 Газеталар шарҳи.
9.00 «Соз сеҳри».
9.20 «Рангин дунё».
9.40 «Соғлом она - соғлом бола».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
10.05 «Чимилдиқ«. Бадиий фильм.
11.20 Мусиқий танаффус.
11.30 «Саргузаштлар ороли». Телешоу.
12.05 «Айёмингиз муборак!»
13.00 «Ошин». Телесериал.
14.10 «Тафсилот».
14.25 ТВ анонс.
14.30 «Ўзбекистон» телеканалида илк маротаба: «Ишқ риштаси». Бадиий фильм. 1-қисм.
16.00 Кураш бўйича талабалар республика турнири.
16.30 «Ягона оилада».
17.00 «Алпомиш изидан». Видеофильм. 5-қисм.
«Болалар сайёраси»:
17.20 1. «Қўшиғим - жон қўшиғим». 2. «Қизиқарли учрашувлар».
18.10 «Фуқаролик жамияти сари».
18.25 ТВ клип.
18.30 «Олтин бешик».
18.50 «Фан равнақи - Ватан равнақи».
19.10 «Ҳаётимиз қомуси».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 «Юзма-юз».
20.30 «Ахборот».
21.05 «Фарз ва қарз».
21.20 «Ошин». Телесериал.
21.50 «Қизлар давраси».
23.10 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

7.00 «Мунаввар тонг». Информацион дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 ТВ - анонс.
9.20 «Янги авлод» студияси: Дунё ва болалар.
9.40 Кинотақдим.
10.00 Тонгги сериал: «Рамаяна».
10.35 «Давр» - интервью.
10.50 ТВ - анонс.
10.55 Таянч.
11.15 «Гвадалупе». Телесериал.
11.55 Ёшлар овози.
12.15 «Меҳр кўзда». Мактубларга шарҳ.
12.45 Мусиқий лаҳзалар.
13.00 Давр.
13.10 ТВ – анонс.
13.15 Болалар учун мультсериал: «Ака-ука Гримм эртаклари».
13.40 Қўли гул уста.
14.00 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: 1 Нокаут. 2 Теннис.
15.00 Илдиз ва япроқ.
15.20 Қишлоқдаги тенгдошим.
15.40 Автопатрул.
16.00 «Орзулар камалаги». Бадиий фильм.
17.05 Кўрсатувлар дастури.
17.10 «Янги авлод» студияси: Оқ кабутар, Бахтли болалик.
17.45 Наво.
18.00 Ёшлар овози.
18.20 Чемпион сирлари.
18.40 Каталог.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ - анонс.
19.40 Очил дастурхон.
20.00 Спорт-лото.
20.10 Мусиқий лаҳзалар.
20.20 Мутолаа. Ўзбек драматургияси.
20.40 ТВ - адвокат.
20.50 «Гвадалупе». Телесериал.
21.35 «Бунёдкор» ёшлар телеклуби.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 Ҳандалак плюс.
22.50 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: Интерфутбол.

«Тошкент» телеканали

17.10 Исхоқ Ражабий. Видеофильм.
17.55 Хориж хабарлари» (рус)
18.00, 20.45 «Экспресс» телегазетаси.
18.10 «Мусиқий меҳмонхона».
18.30, 20.00, 21.40, 22.35 «Пойтахт» ахборот дастури.
18.45 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.15 «Хориж хабарлари».
19.20 ТТВда сериал: «2000 йилдан сўнг».
20.20 «Аёл қалби».
20.55 «Ханда дўкони».
21.20 «Ҳимоя».
21.55 ТТВда сериал: «Лўлининг бахти».
22.55 Кинонигоҳ. «Фаришта».

«Халқаро» телеканал

БИРИНЧИ КАНАЛ.
7.00 – 8.30.
16.00 Кўрсатувлар тартиби.
16.05 «Вести».
16.20 «Одри Хепберн тарихи».
18.05 «Мультсеанс».
18.30 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
18.50 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
19.50 «Нина». Сериал (сўнгги қисм)
21.00 «Время».
ЎзТВ-IV.
21.30 «Бизнес ревю».
21.35 «Соломея». Сериал.
22.25 «Муваффақият назарияси».
22.40 «Ахборот».
23.15 Кинематограф. «Виллада», Бадиий фильм.
1.00 «Тунингиз осуда бўлсин!»

ПОЙТАХТ ТЕАТРЛАРИДА

МИЛЛИЙ АКАДЕМИК ТЕАТР
("Ҳадра" майдони. Тел:144-17-51)

21 ноябр — **"Кундузсиз кечалар"**, 22 ноябр — **"Эргинамнинг орзуси"**, 23 ноябр — **"Қаллиқ ўйин"**, 26 ноябр — **"Алдагани хотин яхши"**, 27 ноябр — **"Алишер Навоий"**, 28 ноябр — **"Бир қадам йўл"**.

ДЎСТИМИЗ ХОТИРАСИ

Ўзбек халқ амалий санъатининг моҳир усталаридан бири, таниқли наққош Собиржон Шукуров 56 ёшида, бевақт орамиздан кетди.

Собиржон Шукуров 1947 йил 16 апрелда Тошкентда туғилган. 1962 йили пойтахтдаги рассомлик билим юртининг наққошлик факултетига ўқишга кирди. 1967 йили Тошкент Политехника институтининг меъморчилик факултетини тугатиб, машҳур наққош усталар қўлида халқ амалий санъатининг сирларини ўрганди. Талабалик чоғларидан бошланган наққошлик фаолияти мустақиллик йилларида яхши самаралар берди. Унинг ижодига мансуб жозибадор ва мафтункор нақшлар Тошкентдаги Темурийлар тарихи давлат музейи, Юнусободдаги Қатағон қурбонлари ёдгорлик мажмуасини безаб турибди. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биноси, Самарқанд вилоятидаги Имом ал-Бухорий ёдгорлик мажмуида Собиржон Шукуров яратган наққошлик асарлари ўзига хослиги ва миллийлиги билан ажралиб туради.

Бухоро вилоятидаги ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд тарихий-меъморий мажмуасида олиб борган сўнгги иши билан ўзбек меъморчилигини миллий руҳ ила бойитишга катта ҳисса қўшди.

Таниқли наққош С.Шукуровнинг хизматлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланган. 1997 йил у "Шуҳрат" медалига, 2003 йили эса "Ўзбекистон халқ устаси" унвонига сазовор бўлди.

Таниқли уста, наққош Собиржон Шукуровнинг хотираси ва қилган эзгу амаллари қалбимизда сақланиб қолади.

БИР ГУРУҲ ДЎСТЛАРИ.

Пайшанба 27.11

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35, 17.55 ТВ маркет.
8.40 Газеталар шарҳи.
«Болалар сайёраси»:
9.00 1. «Қўшиғим - жон қўшиғим». 2. «Қизиқарли учрашувлар». 3. «Уч оға-ини», «Туз ҳақида афсона». Мультфильмлар.
10.05 «Ёр-ёр». Бадиий фильм.
11.10, 11.55 ТВ анонс.
11.15 «Оламни асранг!»
11.35 «Кўнгил наволари».
12.05 «Оқ ва қора». Телешоу.
12.40 «Ҳаётимиз қомуси».
12.55 «Айни тушлик пайти. »
13.05 «Ошин». Телесериал.
13.35 «Фарз ва қарз».
13.50 ТВ клип.
14.10 «Дунё бўйлаб».
14.30 «Ўзбекистон» телеканалида илк маротаба: «Ишқ риштаси». Бадиий фильм. 2-қисм.
16.00 «Рақслар жилоси».
16.20 «Алпомиш изидан». Видеофильм. 6-қисм.
«Болалар сайёраси»:
16.40 1. «Сеҳрли ҳарфлар ороллчаси».
2. «Цирк, цирк, цирк».
17.40 «Харита». Халқаро шарҳ.
18.10 «Мувозанат».
18.30 «Тиббиёт одимлари».
18.45 «Мулкдор».
19.00 «Бир жиноят изидан».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 ЭЪЛОНЛАР.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 «Оқшом эртаклари».
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инлиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 Телемулоқот.
21.45 ТВ клип.
21.55 «Парламент вақти».
22.15 «Ошин». Телесериал.
22.45 Синхрон сузиш бўйича «Сув париси» халқаро турнири.
23.05 «Ахборот-дайжест».
23.25-23.30 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 ТВ - анонс.
9.20 «Янги авлод»студияси: Оқ кабутар, Бахтли болалик.
9.55 Тонгги сериал: «Рамаяна».
10.30 Тафаккур ёлқинлари.
10.45 Ёшлар овози.
11.05 ТВ - адвокат.
11.10 «Гвадалупе». Телесериал.
11.50 Чемпион сирлари (рус тилида)
12.05 Спорт - қитъаси (рус тилида)
12.30 «Ўзбектелефильм» студияси намойиш этади: «Ўзбек таомлари».
12.50 Мусиқий лаҳзалар.
13.00 Давр.
13.10 ТВ – анонс.
13.15 Болалар учун мультсериал: «Ака-ука Гримм эртаклари».
13.40 Интерфутбол.
15.20 Наво.
15.35 «Тўйлар муборак». Бадиий фильм.
16.40 Кўрсатувлар дастури.
16.45 «Янги авлод» студияси: Шоҳсупа, Томир.
17.25 Истиқлол умидлари.
17.45 Ёшлар овози.
18.05 Сийрат.
18.25 Табобат оламида.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр» – интервью.
19.50 «Coscom» хабарлари.
19.55 Болалар спорти: аҳвол қандай?.
20.10 Мусиқий лаҳзалар.
20.20 Қутқарув «050».
20.35 ТВ - адвокат.
20.40, 21.25, 22.35 Эълонлар.
20.45 «Гвадалупе». Телесериал.
21.30 Бегойим.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45Ҳандалак плюс.
22.50 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: Интерфутбол.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 ТТВда сериал: «Ит уяси».
17.45 Болажонлар экрани.
17.55 «Хориж хабарлари» (рус)
18.00, 20.40 «Экспресс» телегазетаси.
18.10 «Навниҳол».
18.30, 20.00, 21.10, 22.05 «Пойтахт» ахборот дастури.
18.45 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.15 «Хориж хабарлари».
19.20 ТТВда сериал: «2000 йилдан сўнг».
20.20 «Бурч ва масъулият».
20.50 «Эл хизматида».
21.25 ТТВда сериал: «Лўлининг бахти».
22.25 Кинонигоҳ. «Муҳаббат кунлари».
24.00-00.05 Хайрли тун, шаҳрим!

«Халқаро» телеканал

БИРИНЧИ КАНАЛ.
7.00-8.30.
16.00 Кўрсатувлар тартиби.
16.05 «Вести».
16.20 Мультфильмлар тўплами.
17.20 «Севимли қўшиқлар». Концерт.
18.30 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
18.50 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
19.50 «Фигурали учиш юлдузлари».
21.00 «Время».
ЎзТВ-IV.
21.30 «Бизнес ревю».
21.35 «Соломея». Сериал.
22.25 «Ишбилармон кишилар».
22.45 «FCN Ўзбекистон янгиликлари» (Инглиз тилида)
22.55 «Ахборот».
23.30 «Шамолларда қолган ҳисларим». Фильм ҳақида.
00.30 «Тунингиз осуда бўлсин!»

Жума 28.11

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00 -8.35 «Ахборот».
8.35 ТВ маркет.
8.40 Газеталар шарҳи.
«Болалар сайёраси»:
9.00 1. «Сеҳрли ҳарфлар оролчаси». 2. «Цирк, цирк, цирк».
10.05 «Мулкдор».
10.20 «Рикки - Тикки - Тави». Бадиий фильм.
11.35 «Ўзлигинг намоён қил». Экранда - Тошкент вилояти.
11.55 Мусиқий танаффус.
12.05 «Парламент вақти».
12.25 Синхрон сузиш бўйича «Сув париси» халқаро турнири.
12.45 «Меҳр қолур».
13.05, 14.50 ТВ анонс.
13.10 «Куйла, ёшлигим».
13.30 «Ошин», Телесериал.
14.10 Телемулоқот.
14.55 «Ўзбекистон» телеканалида илк маротаба: «Стенли ва Айрис». Бадиий фильм.
16.30 «Озод юрт одамлари».
«Болалар сайёраси»:
16.45 1. «Ёш юлдузлар». 2. «Ўйла, Изла, Топ!» Телемусобақа.
17.45 «Чорраҳа».
18.10 «Олтин мерос».
18.20 «Агар Сиз». Ток-шоу.
18.45 «Фан равнақи - Ватан равнақи».
19.05 «Зиё» студияси намойиш этади: «Эътиқод мустаҳкамлиги йўлида».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 Бир жуфт қўшиқ.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Муносабат».
21.35 ТВ клип.
21.40 «Чирой очган юрт».
22.05 «Қиш сонатаси». Телесериал.
23.15 «Ахборот-дайжест».
23.35-23.40 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 ТВ – анонс.
9.20 «Янги авлод» студияси: Шоҳсупа, Томир.
10.00 Тонгги сериал: «Рамаяна».
10.35 «Давр»-интервью.
10.50 ТВ - анонс.
10.55 Бегойим.
11.15 ТВ - адвокат.
11.20 «Гвадалупе». Телесериал.
12.00 Ёшлар овози.
12.20 «Ўзбектелефильм» студияси намойиш этади: «Мусаввир».
12.35 Болалар спорти: аҳвол қандай?.
12.50 «Шарқ тароналари» фестивали оҳанглари.
13.00 Давр.
13.10 ТВ – анонс.
13.15 Болалар учун мультсериал: «Ака-ука Гримм эртаклари».
13.40 Сийрат.
14.00 Интерфутбол.
15.40 Мусиқий лаҳзалар.
15.50 «Финист - сарлочин». Бадиий фильм.
17.05 ТВ – анонс.
17.10 Кўрсатувлар дастури.
17.15 «Янги авлод» студияси: У ким? Бу нима.
17.35 Саломат бўлинг.
17.50 Танишинг: «Санам» журнали.
18.10 Адолат мезони.
18.30 Аскар мактублари.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр» нигоҳи.
19.55 ТВ – анонс.
20.00 Мусиқий лаҳзалар.
20.10 Азизим.
20.35 ТВ – адвокат.
20.40, 21.25, 22.35 Эълонлар.
20.45 «Гвадалупе». Телесериал.
21.30 Қишлоқдаги тенгдошим.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ – анонс.
22.45 Хандалак плюс.
22.50 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: 1. Футбол плюс, 2. Ринг қироллари.
00.10– 00.15 Хайрли тун.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 ТТВда сериал: «Ит уяси».
17.45 Болажонлар экрани.
17.55 «Хориж хабарлари» (рус)
18.00, 20.35 «Экспресс» телегазетаси.
18.10 «Хайрли оқшом».
18.30, 20.00, 20.45, 22.20 «Пойтахт» ахборот дастури.
18.45 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.15 «Хориж хабарлари».
19.20 ТТВда сериал: «2000 йилдан сўнг».
20.20 «Навбатчи қисм».
21.00 ТТВда сериал: «Лўлининг бахти».
21.40 «Дорихона эшитади». Бевосита мулоқот.
22.40 Кинонигоҳ. «Уйланишни хоҳламайман».
24.00-00.05 Хайрли тун, шаҳрим!

«Халқаро» телеканал

7.00-8.30.
16.00 Кўрсатувлар тартиби.
16.05 «Вести».
16.20 «Бинафша».
16.45 «Ассалом, Франция!»
17.05 «Дунёнинг янги мўъжизалари».
17.30 «А. Пугачева иштирокидаги концерт дастури».
19.20 «Аралаш».
19.30 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
19.50 «Мўъжизалар майдони».
21.00 «Время».
ЎзТВ-IV.
21.30 «Бизнес-ревю».
21.35 «Дурдаршан».
22.00 «Стиль».
22.15 «Спорт технологияси».
22.30. «Хит парад».
23.00 «Ахборот».
23.35 Кинематограф. «Менинг катта юнонча тўйим». Бадиий фильм.

Шанба 29.11

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон».
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 Газеталар шарҳи.
8.55 ТВ анонс.
«Болалар сайёраси»:
9.00 1. «Ёш юлдузлар».
2. «Ўйла, Изла, Топ!» Телемусобақа.
10.00 «Мусиқа дунёси». Телеальманах.
10.20 «Зиё» студияси намойиш этади: «Эътиқод мустаҳкамлиги йўлида».
10.40 «Бу турфа олам».
11.30 «Қобил ила Ҳобил». Қарши шаҳар «Эски Мачит» театр. студиясининг спектакли.
13.20 «Изҳор».
13.35 «Қиш сонатаси». Телесериал.
14.45 «Адабий жараён».
15.05 «Эстрода тароналари».
15.25 «Ягона оилада».
15.55 «Ўзбекистон» телеканалида илк маротаба: «Муҳаббатнинг мангу қўшиғи». Бадиий фильм. 1-қисм.
17.15 Истеъдод
17.35 «Биз спортчилар оиласимиз, сафимизга қўшилинг».
17.55 «Саргузаштлар ороли». Телешоу.
18.25 «Рангин дунё».
18.45 «Интеллектуал ринг». Телеўйин.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Қишлоқ ҳаёти».
21.25 «Келинг, бир кулишайлик».
21.45 «Қиш сонатаси». Телесериал.
22.55 «КиноТеатр».
23.10 «Ахборот-дайжест».
23.30-23.35 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 ТВ – анонс.
9.20 «Янги авлод» студияси: Уй вазифаси.
9.40 «Ғаройиб саёҳат». Мультфильм.
9.50 Табобат оламида.
10.15 «Бунёдкор» ёшлар телеклуби.
10.30 Саёҳатнома.
10.50 Ринг қироллари.
11.40 ТВ - адвокат.
11.45 «Гвадалупе». Телесериал.
12.25 Мусиқий лаҳзалар.
12.40 Мутолаа. Ўзбек драматургияси.
13.00 «Мурувват». Бадиий фильм 2-қисм.
13.45 Буюк ипак йўлларида.
14.05 Қишлоқдаги тенгдошим.
14.25 Жаҳон мусиқа хазинасидан Жузеппе Верди «Трубадур» операси 1-қисм.
15.40 ТВ – анонс.
15.45 «Буюк ёпилиш». Мультфильм.
15.55 Жузеппе Верди «Трубадур» операси 2-қисм.
17.05 Кўрсатувлар дастури.
17.10 Бола тилидан.
17.40 «Ҳаёт мазмуни». Видеофильм.
18.10 «Ўзбектелефильм» студияси намойиш этади: «Оқшом ёғдулари».
18.20 Саломатлик сирлари.
18.40 Каталог.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр» репортаж.
19.45 ТВ - анонс.
19.50 Мусиқий лаҳзалар.
20.00 Кутилмаган меҳмон.
20.25 «Мурувват». Бадиий фильм 3-қисм.
21.15 «Оҳанрабо».
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 Ҳандалак плюс.
22.50 «Одиссей». Бадиий фильм 1-қисм.
0.00 – 0.05 Хайрли тун.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 ТТВда сериал: «Ит уяси».
17.45 «Мультчархпалак».
18.05, 21.50 «Экспресс» телегазетаси.
18.15 «Билим» телеклуби.
18.35 «Афиша».
18.55 «Мисли гавҳар».
19.10 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.40 «Жаҳон географияси».
20.10 «Нима учун?»
20.40 «ТВ плюс».
21.10 ТТВда сериал: «2000 йилдан сўнг».
22.00 Кинонигоҳ. «Нозик қўллар».
23.20-23.25 Хайрли тун, шаҳрим !

«Халқаро» телеканал

9.00 Кўрсатувлар тартиби.
9.05 Мультфильм.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
10.10 «Лаззат».
10.30 «Уйга қайтиш».
ЎзТВ-IV.
11.10 Болалар соати. Мультфильм.
12.10 CFI тақдим этади: «Илм-фан афсонаси».
13.00 «Экран зийнати ва қиймати».
13.25-14.25 **Дўстлик видеоканали: «Сахий хонадонда»,** «Умид», «Немис шарҳи».
ЎзТВ-IV.
16.30 Кўрсатувлар тартиби.
16.35 «Билишни истайман».
16.50 «Мусиқий серпантин».
БИРИНЧИ КАНАЛ.
17.10 Премьера. Ж. Чан, Ж. К. Ван Дамм, Рутгер Хауэр. «Трюкачлар» экстремал шоусида.
18.00 «Янгиликлар».
18.20 «Йил қўшиқлари». Куз.
20.00 «Ким миллионер бўлишни истайди?» Телеўйин.
21.00 «Время».
21.25 «Сўнгги қаҳрамон».
22.30 «Олтин граммофон».
ЎзТВ-IV.
23.30 «Ахборот».
00.05 «Тунингиз осуда бўлсин».

Якшанба 30.11

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон».
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 ТВ анонс.
8.45 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
9.40 «Олтин бешик».
10.00 «Ватанимга хизмат қиламан».
11.00 «Она меҳри».
11.20 «Бу турфа олам».
12.10 «Рақибингиз - гроссмейстер».
12.25 «Маърифат». Телеальманах.
12.45 «Интеллектуал ринг». Телеўйин.
13.25 «Қиш сонатаси». Телесериал.
14.35 «Санъатга бахшида умр».
14.55 ТВ анонс.
15.00 «Қорақалпоқнома».
15.20 «КиноТеатр».
15.35 «Ўзбекистон» телеканалида илк маротаба: «Муҳаббатнинг мангу қўшиғи». Бадиий фильм. 2-қисм.
16.55 ТВ клип.
«Болалар сайёраси»:
17.00 1. «Ғаройибкентга саёҳат».
2. «Олтин тож». Телевизион ўйин.
18.00 «Иқтидор». Телешоу.
18.40 Телевизион миниатюралар театри.
19.05 ТВ клип.
19.10 «Бизнес ҳафта».
19.25, 20.00, 20.25, 21.10 ЭЪЛОНЛАР.
19.30 «Таҳлилнома» (рус тилида)
20.05 «Кўрсатувдан-кўрсатувгача».
20.30 «Таҳлилнома».
21.15 «Кун мавзуси».
21.25 «Қўшиғимиз Сизга армуғон».
21.40 «Яхшилик».
22.15 «Қиш сонатаси». Телесериал.
23.25 -23.30 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион дам олиш дастури.
9.00 ТВ – анонс.
9.05 «Давр»-репортаж.
9.15 «Янги авлод» студияси: Бўш ўтирма, Келинг, танишайлик.
9.50 Қувноқ стартлар.
10.20 Очил дастурхон.
10.40 Чемпион сирлари.
11.00 ФИФА (футбол ичида, футбол атрофида)
11.40 «Ёшлар» телеканалида: ҳарбий - ватанпарварлик дастури 1. Марди майдон
2.Аскар мактублари
3.Қутқарув «050».
12.35 «Мурувват». Бадиий фильм. 3-қисм.
13.20 Оҳанрабо.
14.00 Азизим.
14.25 «Заковат» саралаш ўйинлари.
15.10 «Алиса ғаройиботлар мамлакатида». Мультфильм.
16.25 Ёшлар овози.
16.45 ТВ - анонс.
16.50 Кўрсатувлар дастури.
16.55 «Янги авлод» студияси: Катта танаффус.
17.20 «Ялқов», «Асалари Мая». Мультфильмлар.
17.45 «Қаҳқаҳа» театр - студияси намойиш этади.
18.15 Спорт ҳафтономаси.
18.30 Оила тилсими. 1-қисм.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 «Давр» - news.
19.20 ТВ – анонс.
19.25 Сув – ҳаёт манбаи.
19.30 Оила тилсими. 2-қисм.
19.50 Мусиқий лаҳзалар.
20.10 «Мурувват». Бадиий фильм 4-қисм.
21.00 «Қилни қирқ ёриб...» Интеллектуал ўйин.
21.50 Олтин мерос.
22.00 «Давр» ҳафта ичида.
22.35 ТВ – анонс.
22.45 Ҳандалак плюс.
22.50 «Одиссей». Бадиий фильм 2-қисм.
0.00 – 0.05 Хайрли тун.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 ТТВда сериал: «Ит уяси».
17.45 «Эртакларнинг сеҳрли олами».
19.25, 21.55 «Экспресс» телегазетаси.
19.35 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
20.05 «Жаҳон географияси».
20.35 «Шунақа гаплар». Ҳажвий кўрсатув.
20.55 «Озод ва обод юрт».
21.15 ТТВда сериал: «2000 йилдан сўнг».
22.05 Кинонигоҳ. «Мерос бўлмиш истеъдод».
23.35-23.40 Хайрли тун, шаҳрим !

«Халқаро» телеканал

9.00 Кўрсатувлар тартиби.
9.05 «Инглиз тили курси».
9.15 «Соғлом овқатланиш сирлари».
9.25 «Бола бошидан».
9.40 «Дунёнинг янги мўъжизалари».
БИРИНЧИ КАНАЛ.
10.10 Д. Криловнинг «Йўлда ёзилмаган қайдлари».
10.30 «Ҳамма уйдалигида».
ЎзТВ-IV.
11.00 «Уйғоқ кайфият». Информацион-дам олиш. кўрсатуви.
12.30 «Тўққиздан бошгача». Бадиий фильм.
14.10-15.30. **Дўстлик видеоканали: «Рангикамон»,** «Дидар», «Айдинлар», «Чинсэн».
ЎзТВ-IV.
18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Флорес Найтингейл» мультфильм.
18.30 «Дунёга назар».
БИРИНЧИ КАНАЛ.
19.00 «Аралаш».
19.30 «Қиш пайтида миллий ов хусусиятлари».
Кинокомедия.
ЎзТВ-IV.
21.00 «Тенгдошлар».
21.30 «Кинопрофи».
БИРИНЧИ КАНАЛ.
21.45 Роберт де Ниро «Ота-она билан танишув».
Кинокомедия.
ЎзТВ-IV.
23.50 «Таҳлилнома».
00.30 «Тунингиз осуда бўлсин».

ФАЗОГИР БЎЛМОҚЧИ ЭДИМ... ҚЎШИҚЧИ БЎЛДИМ

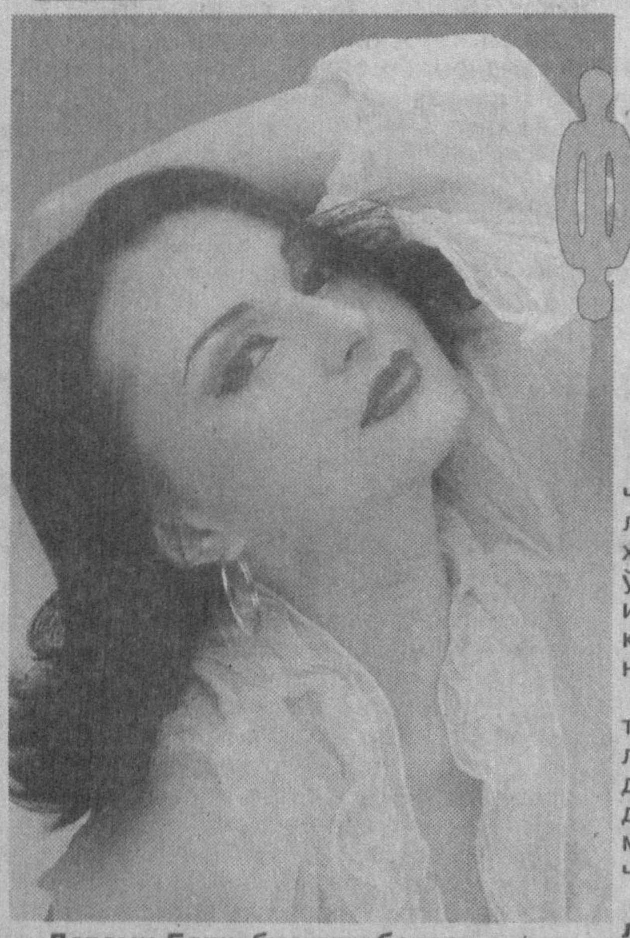

Давоми. Боши биринчи бетда.

— Ўзингиз айтганингиздек, билимга интилиш туфайли бир неча соҳаларни ўрганишга улгурган экансиз. Шундай тиғиз шароитда қўшиқчи сифатида шаклланиш қийин бўлмадими?

— Бунинг тарихи узоқ. Барча болалар каби мен ҳам узун тунлар хаёл суриб... космонавт бўлишни орзу қилардим. Бироқ шундай ажойиб кунларнинг бирида бу истак ўрнини бошқа бир орзу эгаллади. Бунга телевизорда биринчи марта Алла Пугачёванинг чиқишини кўришим сабаб бўлди. Ўшанда болаларча соддалик ҳамда қатъият билан қўшиқчи бўлишга аҳд қилдим. 1996 йили орзуимга қанот бахш этган хонанда Тошкентда концерт берди ва мен у билан якка-ма-якка учрашиш бахтига эришдим. Алла Пугачёва қўшиқларимни тинглаб, келажагимдан башорат қилди, зарур маслаҳатлар берди ва ҳатто Москвага, ўзининг "Рождество учрашувлари" номли телекўрсатувига таклиф этди. Ўшанда менга гўё бу воқеаларнинг бари тушдай кўринган эди... Шундан сўнг мен янада жиддий, янада тиришқоқлик ила изланишда давом этдим.

Мана ҳозир, бошловчи қўшиқчилар маслаҳат сўраб келиб қолишса, зарур маслаҳатларни айтиб, одамда ўзига ва имкониятларига ишончни мустаҳкамлаш нақадар катта масъулият эканини ҳис этаман.

Хуллас, қўшиқчи сифатида болалигимдан шаклланганман. Ҳамон ўз устимда ишлашни, изланишни давом эттираяпман. Зеро, маҳорату малаканинг чеки-чегараси йўқ.

— Ижодда кимлар билан ҳамкорлик қиласиз, қайси шоир ва мусиқачилар номини тилга олишни истардингиз?

— Энг аввало, ижодимнинг шаклланиш даврида менга ишонган ёш истеъдодли оранжировкачи ва композиторлар — Денис Беляев, Артур Байдо, Отажон Маликов, Азиз Холмуродов, Шуҳрат Носировларнинг номларини ҳурмат ила тилга оламан. Ҳамкорлик қилган шоирлар билан нафақат ишлаш, мулоқотда бўлишимнинг ўзи катта гап. Булар халқимизнинг ардоқли шоири Нормурод Нарзуллаев, марҳум Муҳаммад Юсуф... Шунингдек, Бобур, Чокар, Ҳамид Олимжон, Шароф Рашидов каби ижодкорларнинг шеърларини ҳам қўшиқ қилганман.

Халқ қўшиқлари, фолклор мусиқасини алоҳида севаман. Чунки бу қўшиқларда юртимиз, аждодларимиз тарихи, орзу-ўйлари мужассам. Уларни ёшларимиз билишини, авлоддан-авлодга ўтиб сақланиб қолишини истайман. Шу боис халқ қўшиқларига ва фолклорга тез-тез мурожаат этаман. Албатта, бу қўшиқларга ўзимча бирор янгилик қўшишга интиламан. Кези келганда эл-юртга танилишимда, бугунги мавқега эришишимда ҳисса қўшган вокал бўйича биринчи устозим Вадим Крюков, ажойиб хонанда Нина Нам, "Илҳом" театр-студияси режиссёри Марк Вайл, эстрадамизнинг ёрқин юлдузларидан Фаррух Зокиров, марҳум Гавҳархоним Раҳимова ва, албатта, менинг ва оиламизнинг энг содиқ дўсти, продюссерим, устозим, хуллас, барча ижодий ишларимнинг раҳбари Фарҳод Жўраевларни номма-ном санаб ўтишни бурчим деб биламан.

Ҳамкасбларимдан Равшан Намозов ижодини ва ўзини ниҳоятда қадрлайман. Бу истеъдодли санъаткор ҳеч қачон бирор илтимосимни ерда қолдирмаган. Шунингдек, ёш мақом ижрочиларидан Рустам Ҳожимамедов мумтоз қўшиқлар ижрочилиги бўйича менга кўп нарсаларни ўргатди. Ҳар ҳолда, яхши маънода эслайдиган нарсаларинг кўп бўлса, қандай яхши!

— Ўзбек миллий маданияти ва миллий қўшиқчилигига бу қадар қизиқишингиз ва меҳр қўйишингизнинг боиси нимада деб ўйлайсиз?

— Аввало, Ўзбекистонда туғилиб, болалигимдан ўзбек мусиқасини тинглаб улғайдим. Менга миллий куй-қўшиқлар жуда ёқади. Қолаверса, бошқа халқлар санъатига ҳам қизиқаман. Очиғи, мен айтган ўзбекча қўшиқлар шу халқнинг ўзига бу қадар маъқул бўлади, деб сира ўйламагандим. Одамларнинг менга эътибори ва ишончи ижодий ишларим ривожининг омили бўлди. Аслида ҳам санъаткор учун асосийси — халқнинг эътирофи.

Ўзбек халқининг буюк аждодлари билан фахрланаман, Алишер Навоий асарларини севиб ўқийман. Бизнинг ўзбек маданияти ва тилини ихтёрий равишда ўрганаётган чет элликларни жуда ҳурмат қиламан.

— Бугунги эстрада санъатимиз ҳақида қандай фикрдасиз? Умуман, ўн-ўн беш йилдан кейин бу соҳанинг истиқболи қандай бўлишини тасаввур қила оласизми?

— Яхлит олиб қараганда, бугунги ўзбек эстрада санъати мени қониқтиради. Албатта, баъзи истакларим ҳам йўқ эмас. Масалан, ҳозирги кунда барча эстрада ижрочиларининг билим даражаси, маданияти ва ижро савияси бир хил, деб бўлмайди. Менимча, хонанданинг билим савияси ўзи ишлаётган ташкилот томонидан назоратга олиниши керак. Мен эҳтиросли, жўшқин, қизиқарли ижроларга қарши эмасман. Фақат миллионлаб одамлар кўриб, тинглайдиган кишиларнинг савиясиз, дидсиз, мухлисларига беписанд бўлишига қаршиман.

Баъзи "эстрада юлдузлари"нинг интервьюларини тинглаб, хафа бўлиб кетасан киши. Чунки битта хонанданинг эҳтиётсизлиги, дидсизлиги туфайли кўпчилик эстрада хонандалари ҳақида кишиларда салбий фикр шаклланиб қолиши мумкин.

Шуниси муҳимки, одамлар бугун яхши ва ёмон, яъни профессионал ва саёз мусиқаларнинг фарқига бориб қолишди. Энди тингловчи концертларга танлаб тушади. Бинобарин, ҳамма хонанда ҳам концерти вақтида зал тўлиб тургани билан мақтана олмайди. Тингловчи муҳаббатини қозониш осон эмас.

Эстраданинг 10-15 йилдан кейинги аҳволи ҳақида гапирадиган бўлсак, назаримда, жуда катта сифат ўзгариши юз беради. Инсон онгининг тезкор ривожи ва компьютерлар оламидаги технологик тараққиётни назарда тутсак, келажак авангард услубидаги қандайдир космик мусиқаники бўлади, дейиш мумкин. Бироқ ҳозирнинг ўзидаёқ сунъий мусиқалар ва "жонсиз" ижроларга тўйинганимизни ҳисобга олсак, 10 йилдан кейин одамларда бундай мусиқага қизиқиш кучаяди, деб айтсак тўғрироқ бўлади. Афсуски, молиявий томондан етишмовчилик сабабли "жонли" мусиқага эришиш мушкул масала бўлиб турибди. Ўйлайманки, келажакда бу масалалар ҳал бўлиб кетади, одамларнинг ўзлари мусиқаларни фарқлайдиган бўладилар. Эҳтимол, услуб ва матнларда турли изланишлар юз берар... Айтайлик, битта қўшиқ турли услубларда жаранглаши мумкин ва ким қайси бирини хоҳласа, шуни эшитади. Матнлар бир вақтнинг ўзида бир неча тилларда ёзилар, балки... Ҳар ҳолда, ғайриоддий бир нарсалар (бугунги кун учун) содир бўлиши эҳтимолдан холи эмас... Қани, кўрайлик-чи, мендан қандай Нострадамус чиқар экан?

Шуниси аниққи, биз келажакдан янгилик кутишга кўникиб келганмиз. Келажак — ҳайрат ватани.

Суҳбатдош:
Тозабой АННАМУРОДОВ,
Маданият институти магистри

ХИРОМ АЙЛАР ХУМОРА

Бахтиёр Ихтиёровни танимайдиган санъат мухлиси топилмаса керак. Худди шу каби Марямжон Ихтиёрова ҳам кўпчилик шинавандалар меҳру муҳаббатини қозонган.

Марямжон опа қадим Хоразмнинг Шовот туманида туғилиб ўсган. Санъат оламига рақс, ашулачилик орқали кириб келганидан барча ҳам воқиф эмас. Ҳа, Марямжон опанинг санъатга ошуфталигида рақс алоҳида аҳамият касб этган экан.

— Отам Комилжон Отаниёзов билан яқин дўст эди, — дея эслайди опа. — Устознинг қўшиқлари ўз сеҳру синоати боис мени рангин бир оламга боғлаб қўйди. Хоразм лапарларини куйлаб санъат дунёсига қадам қўйганман.

У раққоса бўлмоқчи эди. Бироқ қисмат битиги ўзгача ёзилган экан.

Букун машҳур хонадон қизи Хумора Ихтиёрова онасининг орзусини рўёбга чиқармоқда.

— Хумора нимжонгина бўлиб туғилган, — ҳикоя қилади Марямжон опа. — Соғлом ўссин учун уни хореография билим юртига олиб бордим. Кейинчалик оддийгина ҳавас ҳаёти мазмунига айланиб қолди.

Хумора Ихтиёрова ҳозирги кунда рақс оламида анча таниқли — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, "Зарафшон" фолклор-этнографик ансамблининг яккахон раққосаси сифатида довруғ қозонди.

— Ўзбекистон халқ артисти Аҳмаджон Шукуров раҳбарлигида мамлакатимизнинг барча вилоятларида, хорижий давлатларда сафарда бўлганимизда миллий рақсимиз нуфузи юксак эканлигини ҳис қилдим, — дейди Хумора.

Санъатнинг шундай тури борки, бунда тилмоч талаб этилмайди. Алҳол, рақс тили барча халқларда бир хил. Ўзбек рақсини томоша қиларкан, Ғарб кишилари ҳам, дейлик, африкалик қора танли ҳам ягона кечинмани бошдан ўтказиши мумкин.

Худди шу нуқтаи назардан қараганда, рақс миллат ҳис-туйғулари, шодлигию изтиробларининг бир ифодаси ҳисобланади. Рақс ҳудудий, маҳаллий характерга эга. Дейлик, ўзбек рақс санъатининг тошкентча, хоразмча, бухорочa усуллари мавжуд. Хумора Ихтиёрова Бухоро рақс мактабига мансуб раққоса. Унинг хиром айлашларида қадим Бухоро жилолари ўз тажассумини топади.

Унинг рақсларини томоша қиларканмиз, ўзбек қизларига хос ҳаё ва ибо, назокат, нозишва, жозиба барқ уриб турганлигининг гувоҳи бўламиз.

— Отам кўп йиллар мобайнида Санъат институтида дарс берган. Онам Муқимий номидаги театрда ёшларга устозлик қилиб келаяптилар, — дейди Хумора. — Санъатга ихлос ота-онамдан менга ҳам ўтган. Бухоро театрининг асосчиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, таниқли дирижёр Аҳмаджон Ихтиёровнинг невараси эканлигимдан доимо фахрланиб юраман.

Айни кунда Хуморанинг ўзи ҳам ёшларга устозлик қилмоқда — Тошкент давлат Маданият институтида рақс санъатидан дарс беради.

Инсон зоти борки, ўз салоҳиятидан, иқтидоридан лаззатланиб яшагиси келади. Айниқса, рақс санъатида бу жуда муҳим. Бинобарин, Мукаррам Турғунбоева, Галия Измайлова, Маъмура Эргашева, Қизлархон Дўстмуҳамедова, Малика Аҳмедова, Рушана Султонова ўзбек саънатини ўз хиромлари билан жаҳонга кўз-кўз қилишган. Машҳур раққосалар издоши сифатида Хуморанинг ҳам умидлари, режалари бисёр.

Б.РЎЗМЕТОВ

УЧРАШУВ

Бастакор Раҳматжон Турсуновнинг номи мусиқа шинавандалари орасида анча машҳур. «Ғамзасин севдинг кўнгил» (Фузулий), «Ўртади» (Навоий), «Висолинг бўлмаса» (Атоий), «Ошкор ўлсун» (Самад Вурғун), «Мубтало қилурсен» (Лутфий), «Бўйларингга» (Махтумқули) «Булбул», «Фурқат нидоси» (А.Орипов), «Мадҳингни куйлай» (Т.Тўла), «Нур бўлиб дунёга келгансан» (Э. Воҳидов), «Муҳаббатдан» (Ж. Жабборов), «Кечиб бўлмас» (Н. Нарзуллаев), «Наврўзга етганда» (А. Исроилов), «Шаҳло», «Арзи ҳол» сингари куй ва қўшиқлари миллий мусиқий бастакорлик ижодида алоҳида ажралиб туради. Устоз, шунингдек, кўплаб дарслик ва тўпламларнинг, илмий мақолаларнинг муаллифидир.

Бир пиёла кўк чой устидаги суҳбатимиз шундай бошланди:

"...БУ ИШҚИМ ОШКОР ЎЛСУН"

— Қарши туманидаги Муллақувват қишлоғида туғилганман. Отам Турсунбой Тўқлиев оддий деҳқон бўлса-да, мумтоз ашулаларнинг шайдоси эдилар, — дейди Раҳматжон Турсунов. — Ёшлигимдан далага чиқиб, ёрдамлашарканман, кўпинча улар билан биргаликда халқ қўшиқларини хиргойи қилиб куйлардим. Кейин мактаб ва мактаблараро ўтадиган тадбирларда фаол иштирок этадиган бўлдим. Мактабни битиргач, 1956 йили Ҳамза номидаги Тошкент давлат мусиқа билим юртига ўқишга кирдим. Кейин консерваториянинг хор дирижёрлиги факултетини тугатдим.

Ёшлигимда дўмбирада куй тинглаб юрган кезларим, шу қадар ҳаяжонланар эдимки, кўзларим ёшланиб кетар, дадам ижро этаётган куй гўё вужудимда янграётгандай туюларди. Ўшандаёқ Тошкентга бориш, бирор ерда ўқиб бастакор бўлишни орзу қилиб юрардим. Ниятимга эришдим.

— Мусиқа меросимизни ўрганиш борасидаги муаммоларни кўп тилга оласиз...

— Очиғини айтганда, миллий мусиқа меросимизни ўрганиш ва ўқитиш Республикамиз мустақилликка эришгунга қадар эътибордан четда қолиб келганди. Мусиқий меросимизга муносабатнинг ўзи соғлом эмасди-да. Агар ҳар бир инсон ўз миллий мусиқасидан завқланмас экан, бошқа халқларнинг мусиқасидан қандай руҳий завқ олиши мумкин?

Бугунги кунда олий ва ўрта махсус маданият ва санъат ўқув юртларида мусиқий таълим қандай аҳволда эканлиги билан доимо қизиқиб бораман. Қирқ йилдан бери мусиқа сабоғидан таълим бериб келяпман. Миллий мусиқий меросимизни ўрганиш ва ўқитиш борасида бугун катта ижобий ишлар амалга оширилмоқда.

Ўқув дастурлари, мутахассис тайёрлайдиган ўқув режалари қайтадан кўриб чиқилди. Халқ мусиқий меросини ўқитиш учун қатор ўқув дарслик ва қўлланмалар яратилди. Янги ўқув қўлланмаларда халқимиз ва бастакорлар яратган ашула ҳамда куйларга кенг ўрин берилган.

—Сиз Маданият институтида раҳбарлик қилаётган «Халқ ашула ва рақс ансамблига раҳбарлик» кафедрасининг очилишига нима туртки бўлган?

— Асосан миллий халқ мусиқасининг бой хазинасини юзага чиқариш ва уни халқнинг ўзига қайтариш, мутахассис кадрлар тайёрлаш мақсадида 1978 йили дастлаб «Халқ мусиқаси» деб номланган шу кафедра ташкил этилди.

Бўлажак мутахассислар халқ мусиқий меросининг назарий ва амалий асосларини, халқ ва бастакорларнинг ашула, куйларини, шунингдек, мумтоз мусиқий меросимиз ижро йўлларини ўрганадилар. Ёшларга таълим бериш учун профессор Алижон Ҳасанов, Ўзбекистон халқ артисти, доцент Нуриддин Ҳайдаров, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, доцент Оролмирзо Сафаров, доцентлар Матназар Худойназаров, Абдулла Умаров, Собир Жумаев, хонандалар Зайнаб Мирзатиллаева, Озода Мадраҳимовалар кафедрамизга жалб қилинган.

— Ҳозир аксарият ёшларнинг мумтоз мусиқа меросимиздан кўра, енгил-елпи, юзаки нағмаларни афзал билиши нафосат тарбиясидаги кемтиклик бўлиб, у маънавий қашшоқликнинг бир кўринишидир. Айтинг-чи, бузилган дидни қайта тарбиялаш мумкинми?

— Ёшларимизнинг енгил-елпи, мантиқсиз гулдур-гуп усулларни, юзаки нағмаларни афзал кўришига сабаб мактабларда, қолаверса, боғчаларда миллий мусиқий таълимнинг ниҳоятда юзаки, саёз олиб борилаётганидир. Очиғи, бу фикр янги эмас. Бу тўғрида кўпдан буён гапириб келинади.

Мусиқашунос Равшан Юнусов айтганидек: «Илмий-оммабоп адабиёт долзарб масалалардан бири. Ҳамма нарса саводдан бошланади. Шунинг учун биринчи навбатда умумтаълим мактабларида мусиқа ўқитиш тизимини жиддий қараб чиқиш мақсадга мувофиқдир. Бинобарин, бугунги мактаб ўқувчиси операдан қанчалик кам билимга эга бўлса, мақомни ҳам шунчалик кам билади". Дарҳақиқат, бекиёс илоҳий куч билан ёзилган мақомларимизнинг моҳиятини ёшлар англашлари керак.

— Композитор ва бастакор атамалари хусусида турли фикрлар учраб туради. Шу масалага муносабатингизни билдирсангиз.

— Бастакорлик санъати ўзбек халқ мусиқий меросида жуда катта ва муҳим ўрин тутади. Шунинг учун ҳам бастакорлик муаммолари кўпдан бери мусиқашунос ва шарқшунос олимларимизнинг диққат марказида бўлиб келмоқда.

Агар сендан тонар бўлсам насибам оху зор ўлсун,
Баҳорим қишга айлансин, чечаксиз бир диёр ўлсун.
Чаманзорим боғим-боғчам тўкилсин, бори хор ўлсун,
Мозорим ўт бўлиб ёнсин, бу ишқим ошкор ўлсун.

Қўй-ей булбул, тин-ей довул, ки хоҳиш истироҳатдир,
Бу ерларда илинжим йўқ, юпанчим бир саёҳатдир.
Ўлим! Эй-воҳ, бу неъматдир, бу бир шонли саодатдир,
Агар бевақт ўлар эрсам рақибим бахтиёр ўлсун.

Фалакдан интиқом истар жўшиб руҳимда бўронлар,
На инсофни, на виждонни билар, ё раб, бу инсонлар.
Ёз, эй Вурғун, яна жўшсин бугун оламда тўфонлар,
Йиқилсин меҳвари олам, у тубдан тор-мор ўлсун.

Мен русча «композитор» атамаси ўзбекчада «бастакор»га тўғри келади, деган фикрга мутлақо қўшилмайман. Чунки бу икки мусиқий ижод йўналиши бирбиридан тубдан фарқ қилади. «Бастакор» форсча сўз бўлиб, баста — боғловчи маъносини, кор — ишлаш мазмунини билдиради. Бастакорлик ижоди бир овозли куйга асосланади. «Композитор» французча сўз бўлиб, яратувчи деган маънони англатади. Бу мусиқий ижод кўп овозли мусиқа услубиётлари гармонияси ва полифониясига боғланган. Бастакорлик асосан икки йўналишда — оғзаки, яъни нота ёзувисиз ҳамда нота ёзуви ёрдамида ривожланиб келмоқда.

Шунингдек, миллий мусиқий бастакорлик санъатимизни ўқитиш учун мутахассис ижодкор кадрлар тайёрлаш ҳозирги куннинг долзарб муаммоларидан бири ҳисобланади. Бу ҳақда жиддий ўйлаб кўриш керак.

— Сиз бўш вақтингизга қараб ижодий кайфият ярата оласизми?

— Биласизми, баъзида уч-тўрт кунлаб ёлғиз қоламан, шуни хуш кўраман. Баъзан ашула ва куйга мавзу бўладиган дилгир оҳанглар бошга келиб садоланади. Вақт ўтишига қарамай, асосийлари эсдан чиқиб кетмай, тўхтовсиз қулоғим остида жаранглайверади. Бўш вақт менга қўлимга соз олиб, шуларни нота матнига туширишга ундайди.

— Айтинг-чи, яхши қўшиқлар қандай яратилади? Сиз қандай ижод қиласиз? Умуман, мусиқа ижодкорига нима илҳом беради?

— Яхши шеър, теран мазмундаги мумтоз ашула ва куйлар биз бастакорлар учун доимий ижод манбаидир. Бундай асарлар кўз олдингизда гўзал манзараларни намоён этади. Шундай онларда инсонга, она табиат ва гўзалликка меҳрингиз ўн чандон ортиб кетади. Дилингизга янги оҳанглар кираётгандай бўлади. Шахсан мен шу манбаларга суянган ҳолда ижод қиламан. Шеърни ўзим танлайман, чунки оҳангга тушадиган ва тушмайдиган шеър бор. Фикримча, ижодкор ҳеч қачон ўзини мажбур қилиб, асар ёзмаслиги керак. Дилингиздаги илоҳий, завқли туйғудан янги, ўзига хос, бетакрор оҳанглар яралади, шундай асарлар тингловчининг қалбига етиб боради ва умри узоқ бўлади.

— Самад Вурғуннинг «Ошкор ўлсун» ғазалига басталанган куйингиз билан Тожиддин Муродов ижро этган қўшиқ кўпчиликка хуш ёқади. Шу ашуланинг яратилиш тарихини айтиб берсангиз.

— Яхши шеър оҳанглар парвозига қанот бахш этса, яхши куй ўз навбатида шеърнинг оммалашувига, қалбларни ром этишига кўмаклашади.

Самад Вурғунннинг «Ошкор ўлсун» ғазалига басталанган ашулам мухлисларга манзур бўлганидан фахрланаман. 1975 йилнинг баҳор фаслида халқимизнинг севимли шоири, дўстим Абдулла Орипов уйимизга келди. Суҳбат асносида у Самад Вурғуннинг шу ғазалини завқ билан ёддан ўқиб берди. Ғазал менга ниҳоятда таъсир қилди. Кейин унга куй басталашни ният қилдим. Ғазални тўлиқ ўзбекчага Раззоқ Абдурашидов таржима қилган, нусхасини филология фанлари доктори, профессор Низомиддин Маҳмудовдан олдим. Иншооллоҳ, орзуим руёбга чиқди, куй басталанди, янги ашула пайдо бўлди. Эндиги масала ашула ижрочисини топиш эди. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист (марҳум) Тожиддин Муродовга рубобда чалиб кўрсатдим. Ашула унга маъқул бўлди. Ижодий ҳамкорликдан кейин ашула тайёр бўлди ва радионинг олтин фондидан муносиб ўрин эгаллади.

— Янги ижодий режаларингиз?

— Қўшиқчилик санъати, мусиқа маданиятимизнинг юксалиши кўпчиликка — тингловчига ҳам, созандаю хонандаларга ҳам, шоирлару бастакорларга ҳам боғлиқ бўлган жиддий масаладир. Бу муаммо мени ҳамиша ўйлантиради. Қўшиқ яратиш масъулиятини янада чуқурроқ ҳис этган ҳолда Навоий, Бобур, Абдулла Орипов, Ҳалима Худойбердиева, Жуманиёз Жабборов, Нормурод Нарзуллаев, Охунжон Ҳакимовларнинг ғазал ва шеърларига куй басталаш устида иш олиб боряпман.

Суҳбатдош: Нозимжон ҚОСИМОВ

Дунё — кенг...

АЖИНАЛИ УЙ

Британиялик олимлар ажинали уй қуришга киришишди. Бундай ғалати ишнинг натижаси фан учун жуда зарур экан. Олимлар бу уйда яшайдиган одамларни кузатишиб, уларнинг руҳиятига ва ҳис-туйғуларига арвоҳлару жин-ажиналар ҳақидаги ваҳималарнинг қандай таъсир этишини ўрганишмоқчи.

Хертфердширлик профессор Вайсмэн бошчилигидаги гуруҳ ажинали уйни қуришни бошлаб юборишган. Қўрқинчли уйга қўшиб қуриладиган техник воситалар, жумладан, электрон ва биофизик асбоб-ускуналар хонадон ичида чинакам ваҳимали муҳитни юзага келтиради. Бу қурилмаларнинг кўрсатадиган "ҳунари" ҳар қандай арвоҳу жинларнинг даҳшатидан кам бўлмайди.

"Сан" газетасининг ёзишича, олимлар ажинали уйда олиб бориладиган тажрибалар кўмагида ажинадан қўрқиш — одамнинг атроф-муҳитдаги кескин ўзгаришларга реакциясидан бошқа нарса эмаслигини исботлашмоқчи.

СИРЛИ БУРАТИНО

Адабиётга ҳавас, адабий қаҳрамонларга чинакам меҳр баъзан мухлисларни ўз эътирофларини ёдгорлик ўрнатиш орқали моддийлаштиришга ҳам ундайди.

Масалан, Пенза шаҳрида (Россия) "Тумандаги типратикан"га бронзадан ёдгорлик қўйилганини эшитишган ижевсклик адабиёт мухлислари ўз шаҳарларида Буратинонинг ҳайкали борлигини эслаб қолишди. Байрам кунлари бошқа ёдгорликлар қатори, Буратино пойига ҳам гуллар қўйилади, ҳатто унга атаб бир қадаҳга арoқ қуйиб қўйишни ҳам унитишмайди.

Бироқ қизиғи шундаки, металдан ясалган Буратино ҳайкали шаҳарнинг бирор-бир ҳужжатида қайд этилмаган, уни ким ва қачон қўйгани ҳақида ҳам ҳеч қандай маълумот йўқ. Фақат бир нарса аёнки, болаларнинг севимли қаҳрамони ҳайкали ёзувчилар Жанни Родар ва Алексей Толстойнинг чинакам мухлиси бўлган киши томонидан ясалиб, ўрнатилган.

ТОШ МЕҲМОН

Аргентинанинг жанубида тошдай қотган тухум ичида сақланган ўта қадимги судралиб юрувчи жониворнинг териси топилган. Бундай кўҳна топилдиқ — ҳайвон қолдиғи ҳозиргача учрамаганди.

Полентологлар тош-тухум ичидаги "меҳмон"ни тадқиқ этиб, бу тухум Патагония ҳудудида бундан тахминан саксон миллион йил бурун мавжуд бўлган титанозаврники эканини аниқлашди. Титанозаврларнинг боши кичик, гавдаси жуда баҳайбат, думи эса бақувват бўлган.

Бу жониворлар фақат ўсимликлар билан озиқланган. Титанозаврларнинг урғочилари, афтидан, тухумларини айланаси йигирма километрча келадиган "доира"даги белгили жойларга қўйишган, деб ёзади Олмонияда чиқадиган "Ретселхафте феномене" журнали.

БЕМИННАТ ҚУТҚАРУВЧИ

Япониядаги автомобил фирмаларидан бирининг конструкторлари янги хавфсизлик тизимини ишлаб чиқишди. Бу ихтиронинг ғаройиблиги шундаки, олдинги кашфиётлардаги каби, янги тизим тўқнашувлар оқибатини енгиллаштирмайди, балки умуман автоҳалокатларнинг олдини олади.

Бу тизимда асосий ишни радарга ўхшаган, йўлни "кўриб борувчи" қурилма амалга оширади. У орқали олинган маълумотлар (йўл, ундаги транспорт воситалари ва ҳаказолар) марказий процессорга узатилади. Процессор йўлдаги шарт-шароит, тезлик ва бошқа омилларни ҳисобга олиб, йўл транспорт ҳалокати юз бериш хавфи бор ёки йўқлигини ҳал қилади. Агар автоҳалокат юз бериши муқаррар бўлса ўз-ўзидан тормозланиш системасини автоматик тарзда ишга солади. Шундан сўнг машина тезлиги хавфсиз даражагача секинлашади. Энг муҳими, ҳалокатнинг олдини олишда қўл келадиган бу қутқарувчи қурилма ҳайдовчининг аралашувисиз ўз ишини бажаради.

Газетанинг ушбу сони Тошкент давлат Маданият институти билан ҳамкорликда тайёрланди.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-50
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50 *Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93*
Санъат бўлими: 136-56-48 *Назм ва наср бўлими: 133-49-93*

Бош муҳаррир Мурод АБДУЛЛАЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарил-майди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Гулчеҳра УМАРОВА
Саҳифаловчилар — Шоҳруҳ ҚОСИМОВ, Фаррух РАСУЛОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00024-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г— 861. Ҳажми — 3 босма табоқ, Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН